

TransHelsingin tarina 1993-2023

Anukatarina Saloheimo

TransHelsingin tarina 1993–2023

Anukatariina Saloheimo

Dreamwear Club DwC ry:n julkaisuja 2023

ISBN 978-952-94-8654-0

Sisällysluettelo

[Esipuhe](#)

TransHelsingin tarina 1993-2023

[Tästä se kaikki alkoi...](#)

[TransHelsinki-seminaarit](#)

[TDOR](#)

[Poliittinen vaikuttaminen](#)

[TransHelsinki-tapahtumien tiedotus](#)

[Ketkä tekivät TransHelsingin 1993-2023?](#)

[TransHelsinki jokaisen kukkarolle sopivaksi](#)

[...ja lopuksi jalalla koreasti...](#)

Nostoja teemoittain vuosien varrelta

[Sairausluokitukset](#)

[Sukupuolenkorjauksen juridinen ja lääketieteellinen prosessit](#)

[Hoitoihin liittyvät aktiviteetit TransHelsingissä](#)

[Translakikampanjointi TransHelsingissä](#)

[Transihmisten yleiset ihmisoikeudet](#)

[Oikeus syrjimättömään työelämään](#)

[Oikeus omaan etunimeen](#)

[Viharikoksia ja transvihamielisyyttä vastaan](#)

[Translasten ja -nuorten oikeudet](#)

[Intersukupuolisten oikeudet](#)

[Ei-binäärien oikeudet](#)

[Perheellistyminen ja parisuhteeseen liittyvät oikeudet](#)

[Suhde läheisiin](#)

[Transihmisten omahoito](#)

[Identiteetistä voimavaroihin](#)

[Ikääntyminen](#)

[Syrjimättömyys urheilussa ja liikunnassa](#)

[Oikeus omaan seksuaalisuuteen](#)

[Ulkoinen olemus.](#)

[Ääni](#)

[Uskonto ja identiteetti](#)

[Transihmiset ja sosiaalinen ympäristö](#)

[Turvalliset sukupuolierytyiset tilat ja sukupuoli vähemmistöt](#)

[Transyhteisö](#)

[Transihmisten ja yhteisöjen historia](#)

Tulevaisuuden näkymiä

TransHelsinki-tapahtumien tilastotietoa

[TDOR-tapahtumat](#)

[TransHelsinki-yhteisöseminaarit](#)

[Iltajuhlat ja vastaavat](#)

[Ajankohdat](#)

[Toimijat](#)

Lähdeluettelo

Esipuhe

TransHelsinki-tapahtuma sai alkunsa vuonna 1993. Kuluvana vuonna 2023 siitä on siis 30 vuotta. Tapahtumalla on oma tärkeä asemansa suomalaisessa sateenkaarihistoriassa. Juhlavuoden kunniaksi kokosin TransHelsingin Yhteisöseminaariin lyhyen katsauksen tapahtuman historiaan. Se herätti sen verran kiinnostusta - nuoremmat eivät olleet näistä asioista kuulleetkaan, ja varttuneemmat muistelivat mielellään rinnalla. Siksi ajattelin laatia vähän perusteellisemmän historiikin, jota nyt juuri luet.

Käyttämäni tietolähteet olivat tärkeimmiltä osiltaan Dreamwear Clubin vanhat jäsenlehdet ja muu vanha materiaali, Setan, Transtukipisteen ja TransHelsinki.fi- sivuston ja tapahtuman Facebook-sivuston tiedot, lehti uutiset, Työväenarkiston kokoelmat, TransHelsinki-suunnitteluryhmien verkkokeskusteluryhmät ja aikalaisille tekemäni kyselyt ja haastattelut. Moni asia tarinassa perustuu omakohtaisiin kokemuksiin tapahtumien seuraajana ja toimijana. Oma muistini yltää kuitenkin vain vuoteen 2011, jolloin aloin vieraillla TransHelsinki-tapahtumissa. Hallinnollista ja tieteellistä faktaa luotasin muista kirjallisista lähteistä.

Vaikka sanotaan, että netti muistaa kaiken, omat aikakonetaitoni eivät onnistuneet loihtimaan kaikkea sinne laitettua esiin. Siksi esitys on hieman aukkoinen. Erityisesti vuodelta 2006 en onnistunut saamaan minkäänlaista tietoa. Toivon mukaan joku minua taitavampi pystyy täydentämään nyt jääneitä aukkoja myöhemmissä katsauksissa tapahtuman historiaan. Varsinaisen historiallisen syväluotauksen jätän myös sovelta siihen koulutuksen saaneille tuleville tutkijoille. Olen laittanut loppuun löytämäni primäärilähteiden listan sitä työtä helpottamaan.

Olen saanut tämän julkaisun tekoon tukea ja vinkkejä monilta transyhteisön jäsenille, joille kuuluu lämmin kiitos heille siitä, että ovat jakaneet asiantuntemustaan ja uhranneet aikaansa paremman lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Espoossa 10. joulukuuta 2023

Anukatariina Saloheimo

TransHelsingin tarina 1993–2023

Tästä se kaikki alkoi...

Kun TransHelsinki-tapahtumat alkoivat, transihmisten tilanne ei ollut kummoinen Suomessa. Sukupuolenkorjaushoidot ja sukupuolen juridinen vahvistaminen tapahtuivat varsin vajavaisella sääntelyllä, mikä johti suureen epävarmuuteen omien oikeuksien toteutumisesta. Transvestiiteista vain pieni joukko oli julkisesti omana itsenään, vielä pienempi osa heistä sellaisena töissä. Kehotuskielto homoseksuaalisuuteen oli vielä voimassa, mikä heitti varjonsa transvestiittien vapaalle liikkumiselle – homoseksuaalisuus ja transvestisuus sekoitettiin tuolloin erittäin usein.

Suomalainen sateenkaari-ihmisten järjestäytyminen oli toki jo alkanut. Vuonna 1969 perustettiin Psyke ja sen seuraaja Seta vuonna 1974. Varsinaisista transjärjestöistä Trasek aloitti toimintansa 1984 ja Dreamwear Club (tästä eteenpäin DwC) vähän myöhemmin 1990-luvun alussa. (Puttonen & Saloheimo 2021, 7-12)

Suomalaisia transjärjestöjä vanhempi Full Personality Expression – Northern Europe (FPE-NE) oli pohjoismaiden ensimmäinen transjärjestö, joka toimi vuosina 1966–2002. Se järjesti *Eurofantasia*-nimisiä tapaamisia, joihin oli kutsuttu kansainvälisiä esiintyjiä ja vieraita lukuisista eri maista. Kuvista päätellen tilaisuudet olivat nimensä mukaisesti varsin ylälliset. (Leinonen 2006)

Keväällä 1993 Eurofantasia järjestettiin Ebeltoftissa Tanskassa. Suomesta siihen osallistui DwC:n jäseniä puheenjohtajansa Helgan johdolla ja Setasta ainakin Tiina Nieminen. Paluumatkalla syntyi ajatus järjestää jotain vastaavaa Suomessakin. Suunnitelmaan lähti mukaan myös Trasek, ja jo lokakuussa 1993 näki päivänvalon ensimmäinen TransHelsinki-tapahtuma Tiina Miettisen koordinoimana DwC:n ja Trasekin tuella. Osallistujia oli nelisenkymmentä. (Leinonen 2006)

Tiina Nieminen (kesk.) ja Helga Leinonen (vas.) Ebeltoftin juhlahumussa. Kuva Helga Leinosen arkistosta

Elettiin aikaa, jolloin tietoverkko oli vain harvojen saatavilla, ja tarve tietoon ja toisten tapaamiseen oli suuri. Setan toimistolla kokoontui transvestiittien ja transihmisten ryhmiä, joissa kävi paljon väkeä. Näin valtakunnallisella tapahtumalla oli selkeästi tilausta. (Seutu 2023)

TransHelsinki-tapahtuman kesto ja ajoitus vaihtelivat ennen lopullista muotoaan. Ensimmäisen lokakuussa pidetyn tapahtuman jälkeen sitä vietettiin syyskuun lopulla vuoteen 2000 asti, minkä jälkeen se siirtyi marraskuulle. Tuossa vaiheessa se oli paria poikkeusta lukuun ottamatta 2-3 päivän kestoisen keskiössään seminaaripäivä, joka oli yleensä lauantai. Vuodesta 2010 tapahtuma on sijoitettu säännönmukaisesti 20.11. vietettävän viharikoksissa kuolleitten transihmisten TDOR-muistopäivän ympärille. Samaan aikaan tapahtuman kesto venyi paria poikkeusta lukuun ottamatta noin viikon pituiseksi. Tapahtumaan on liitetty jonkin verran samaan aikaan tapahtuvia tilaisuuksia, jotka olisi järjestetty joka tapauksessa, mutta jotka näin saavat lisää näkyvyyttä.

TRANSHEL SINKI 93

Ohjelma

Torstai 14.10.

- 19.00- **Tervetuliaiskahvi-ilta, SETAn toimisto**
*Kuukauden 2. torstai, tavallisesti transvestiitti-ilta, avaa
TRANSHEL SINKI 93 -tapahtuman*
- 21.30- **Tutustumisjatkot, H2O tai Vanhan kellari**
*H2O ja Vanhan kellari ovat kahvi-iltojemme perinteiset jatkoapaikat,
edellinen yleensä TV-illan ja jälkimmäinen TS-illan jatkona*

Perjantai 15.10.

- 12.00- **Avoimet ovet, SETAn toimisto**
Tilaisuus Helsingin SETAn tiloihin tutustumiseen päiväkahvien merkeissä
- 17.00-19.00 **Järjestötoimintakeskustelu, SETAn toimisto**
*SETAn, Trasekin ja Dreamwear Clubin edustajat keskustelevat ja
vastaavat kysymyksiin*
- 20.00- **Päivällinen, Vanhan kellarin Karhu-kabinetti**
*Kabinetti on varattu n. 30 ruokailevalle henkilölle ja ilmoittautua täytyy
viimeistään 4.10. (muuten syömme grillin puolella)*
- 20.00- **Turistikierros Helsingin yössä: Olotila - H2O - Don't tell mama**
*Vaihtoehto Vanhan kellarille, tutustuminen pääkaupungin transmestoihin
(joissa käy kyllä usein lesboja ja homojakin)*

Lauantai 16.10.

- 12.00-16.00 **Transseminaari, Kampin palvelutalon kokoontumistila 1**
*Ari Saukkonen.....Trans-yhteisön sosiaaliset aspektit
Helga Leinonen.....Diakuvia EuroFantasia '93 -transtapahtumasta
Kate Alhola.....Trans-ilmio maailmanhistoriassa*
- 17.00- **Transpride Act up**
*Toimintatempaus trans-ihmisten oikeuksien puolesta. Mahdollisuuksina
mielenosoitus, lehdistötilaisuus tai... mitä toimintaryhmämme keksiikin.*
- 18.00- **Päivällinen**
Vaihtoehtoina esim. Suola ja pippuri tai Vanhan grilli
- 21.00-04.00 **Gender-bileet, New Faces**
Suomen suurimmat transtanssit150 hengen ravintolatiloiissa

Sunnuntai 17.10.

- 14.00-16.00 **Lähtökahvit ja palautetilaisuus, SETAn toimisto**
Aika rakentavaan kritiikkiin: millainen on TRANSHEL SINKI 94?

TransHelsinki-seminaarit

TransHelsinki-seminaari on pidetty joka vuosi vuodesta 1993 lähtien. Ensimmäisessä TransHelsinki-seminaarissa oli puheenvuoroja sekä transvestiiteilta että transsukupuolisilta, ja transyhteisön sosiaalisia suhteita pohdittiin yhdessä. Seuraavina vuosina seminaari jakautui selvästi transvestiittien ja transsukupuolisten "sektioihin"; ihmiset, jotka tulivat mahdollisesti kaukaakin, halusivat saada mahdollisimman paljon juuri itselle hyödyllistä tietoa.

Tuosta eteenpäin TransHelsinki-seminaari tasapainotteli kohderyhmien intressien suhteen niin, että 1998 jakauduttiin omiin ryhmiin yhteisen osion jälkeen, ja 1999–2000 tarjottiin vuoroin molempia ryhmiä kiinnostavia ja kaikille yhteisiä aiheita. Vuonna 2001 seminaari pilkkoutui erillisiksi teemaseminaareiksi aiheina vanhemmuus, laki ja psykiatria. Vuoden 2007 TransHelsinki-tapahtuman teemana oli *hyvä - paha*, jolloin seminaarissa esitettiin mm. kauhuelokuvia, ja keskusteltiin elokuvagenrestä, jossa transihmiset esitetään pahiksina. Vuoden 2009 yhteisöseminaarin ohjelmaa ohjasi tapahtuman senvuotinen teema *Onnellisena vuosikymmenestä toiseen*.

Piirtoheitin ahkerassa käytössä TransHelsinki-seminaarissa Ravintola VPK:ssa 27.9.1997. Vasemmassa kuvassa Lakota-kansaa edustanut Marjorie Schutzer. Kuvat: Tiga Dreamwearclub-jäsenlehdessä 3/97

Seminaarin muoto on pysynyt likimain vakiona 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmen lopulta, ja puheenvuoroja on ollut eri transyhteisön osa-alueilta. Seminaarien tarve yksinomaiseen tiedon jakamiseen väheni internetin mahdollistaessa tiedonsaannin muutenkin – toki esiintyneillä transaktivisteilla oli paljon tietoa, jota verkosta ei helpolla löydä. Nimi Yhteisöseminaari esiintyy ohjelmissa ensi kertaa vuonna 2005.

Alkuaikoina oli tullut tavaksi kutsua paikalle huippuasiantuntijoita, joiden kanssa käyty dialogi oli tärkeää. 2010-luvulla mukana oli myös poliitikkoja ja ihmisoikeusviranomaisia. Viime aikoina seminaarit ovat olleet pääosin yhteisön sisäisiä keskustelufoorumeja.

Transvestiittien ja heidän läheistensä osuus väheni aika merkittävästi 2000-luvun alussa, kun DwC:n aktiviteetit suuntautuivat sen omiin tapaamisiin eri puolilla Suomea. DwC palasi aktiivisesti mukaan mm. työelämä- ja urheiluteemojen merkeissä 2010-luvulta lähtien.

Välillä tulee teknisiä ongelmia, mutta onneksi myös osaajia on yleensä paikalla – tilanne TransHelsinki-yhteisöseminaarissa Kaapelitehtaalla 18.11.2017. Kuva: Hanna-Maria Huurinainen

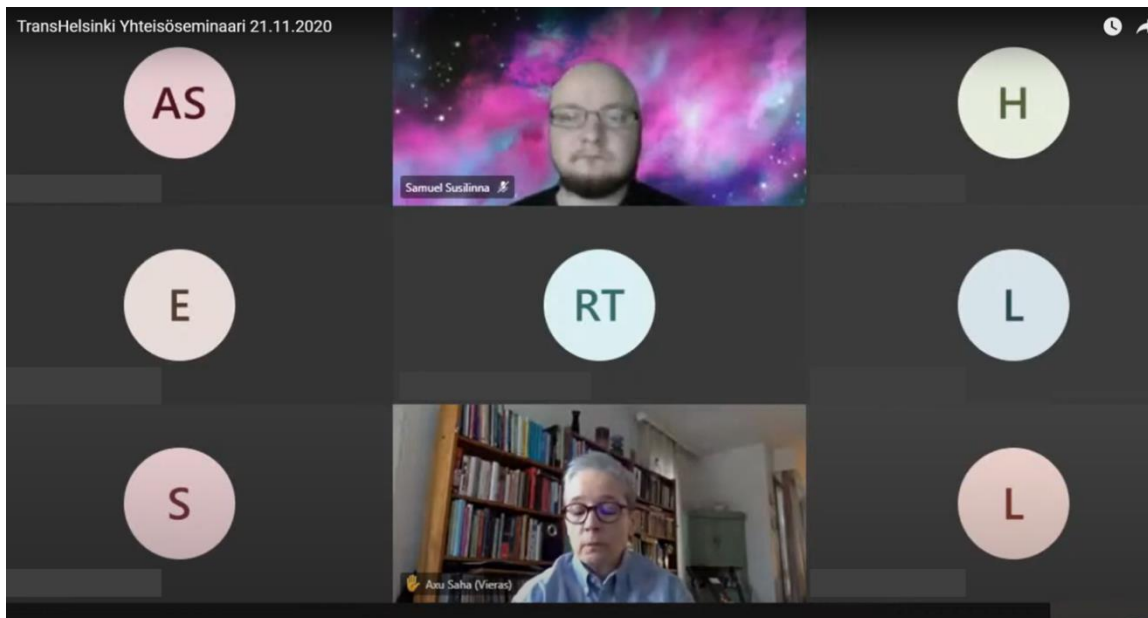
2000-luvun edetessä seminaariohjelmiin tuli myös erilaista kulttuuritarjontaa transyhteisön jäsenten esittämänä. Seminaareja on striimattu ainakin vuosina 2020, 2021 ja 2022. Vuoden 2020-tallene on [täällä](#). Vuonna 2021 yhteys katkeili, joten pätkät ovat tässä: [1](#) [2](#) [3](#) [4](#) [5](#) [6](#)

Alia Dannenbergin performanssi TransHelsinki-yhteisöseminaarissa Allianssi-talossa 22.11.2018. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Tanja von Knorring haastattelee näyttelijä Miiko Toiviaista TransHelsinki-yhteisöseminaarissa Elokuvatheateri Orionissa 19.11.2019. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Keskustelua virtuaalisessa TransHelsinki-yhteisöseminaarissa 21.11.2020.

Hybridiseminaarin virittelyä 20.11.2021 Yo-talolla. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Seminaareissa käsitellyjä teemoja tarkastellaan tässä dokumentissa myöhemmin teemakohtaisesti.

TDOR

Transgender Day of Remembrance -päivää samana vuonna viharikoksissa kuolleiden transihmisten muistoksi on alettu viettää vuodesta 1999 alkaen. Amnesty Internationalin HLBTIQ+-ryhmä on ollut keskeinen toimija TDOR-tapahtumien toteuttajana.

TDOR-tilaisuudesta on tullut kiinteä osa TransHelsinki-tapahtumaa vuonna 2010. Aikalaiskertomusten mukaan paikaksi valikoituivat ensin [Tuomiokirkon portaat](#) (vaeltaja 2006 2010b; Seutu 2023), Maailman AIDS-päivän kynttilätilaisuus esikuvanaan. Paikasta nousi vastalauseita, koska sen koettiin tuovan mielikuvan uskonnollisesta tilaisuudesta.

Sen jälkeen kynttilät ovat syttyneet Kiasman ja Pikkuparlamentin edessä, Kaisaniemen puistossa, Narinkkatorilla ja Eduskuntatalon portaille. Narinkkatoria pidettiin liian kaupallisena arvokkaalle tilaisuudelle, ja Eduskuntatalon portaita taas liian poliittisena (Seutu 2023).

TDOR Eduskuntatalon portailta 20.11.2018. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Vuonna 2020 TDOR oli tarkoitus pitää Eduskuntatalon portailla, mutta samana päivänä ilmoitettiin tiukentuneista kokoontumisrajoituksista pahentuneen koronatilanteen takia. Yhteisön tietotekniikkaosaajista Pii Anttonen (alhaalla oikealla) loihti muutamassa tunnissa virtuaalisen version, ja kynttilöitä saattoi sytyttää Hippiu Helmisen luomassa Facebookin keskusteluketjussa.

Vuoden 2019 TDOR-tapahtumassa poliisille sattui lapsus, kun se oli hyväksynyt Eduskuntatalon portailla samaan aikaan chileläisten mielenosoituksen – hiljainen hetki ei olisi onnistunut heidän kalistellessa kattiloitaan. Asia saatiin neuvoteltua paikan päällä siten, että chileläiset osallistuivat ensin TDOR-muistotilaisuuteen, ja jatkoivat omaa tapahtumaansa sen jälkeen.

Aina mielenosoitusten päällekkäisyys ei ole päätynyt sopuratkaisuun. Vuonna 2021 oltiin Kansalaistorilla, jolloin Aito avioliitto valloitti Eduskuntatalon portaat, ja jyräsi Lasten oikeuksien päivän nimissä syytämällänsä transviihapuheellaan murhattujen transihmisten nimien luennan ja heidän muistokseen pidetty hiljainen hetken karmaisevalla tavalla. Kahtena viimeisenä vuonna TDOR-tapahtumaa on vietetty Stadionin viereisessä puistossa viiihapuheelta suojuassa.

TDOR Stadionin puistossa 20.11.2022. Kuva: Anukatariina Saloheimo

TDOR-tapahtuman protokollaan on kuulunut puheenvuoro ja aika usein jokin runo- tai musiikkiesitys. Puheita ovat pitäneet yhteisön jäsenten lisäksi mm. kansanedustajat Paavo Arhinmäki ja Jaana Pelkonen.

Jaana Pelkonen TDOR-puhujana Narinkkatorilla 20.11.2015. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Poliittinen vaikuttaminen

TransHelsingin tapahtumien funktiot voidaan jakaa karkeasti kolmen eri ryhmään:

- 1) tiedon jakaminen ja saaminen,
- 2) voimaannuttava yhteisöllisyys ja
- 3) poliittinen vaikuttaminen.

Tietoa ovat jakaneet yhteisön aktiivit ja tilaisuuksiin kutsutut asiantuntijat. Voimaannuttava yhteisöllisyys on ollut keskeinen tekijä ryhmätapaamisissa, yhteisöseminaarissa, TDOR-tapahtumissa ja iltajuhlissa.

Poliittinen vaikuttaminen on ollut monimuotoista, ja sen suhteen on toimittu jo ensimmäisestä tapahtumasta asti. Tuolloin haettiin vielä poliittiselle aktivismille muotoja *Transpride Act Up!* -toimintatempauksella transihmisten oikeuksien puolesta. Mahdollisina toteutuksina olivat mielenosoitus, lehdistötilaisuus tai... "*mitä toimintaryhmämme nyt keksiikin*". Taustalla lienee ollut malli Ebeltoftissa noudatetusta konseptista. Käytetyistä lähteistä ei selviä, toteutuiko tämä tapahtuma, mutta jonkinlaisista käynnistämistä vaikeuksista kertoo saman tapahtuman mainosteksti sanamuoto seuraavana vuonna:

Toimintatempaus transihmisten oikeuksien puolesta. Mahdollisuuksia on monia, eikä satu lainkaan - päinvastoin.

Eräänlaista aktivismia aikansa hengessä ilmentää ilmoitus *Glamour*-illasta 22.9.1995:

Valtaamme jonkun paikallisista yökerhoista ja vietämme loppuyön kansainvälisissä tunnelmissa. Yökerhomekot ja puvut esiin!

Toiminnan löydettyä uomansa teemoina ovat olleet luonnollisesti kaikki transihmisten oikeuksia rajoittavat rakenteet ja asenteet: oikeus tarvittavaan hoitoon, juridiseen sukupuoleen sekä syrjimättömään elämään avoimesti omana itsenään työssä ja vapaa-ajalla. Tapahtumissa on suunniteltu vaikuttamista ja vaikutettu. Poliitikkoja, viranomaisia ja lääketieteen ammattilaisia on kutsuttu paikalle ja haastettu heitä kertomalla ongelmista ja toisaalta ihmisoikeusvelvoitteiden tuomista vaateista.

Kampanjoinnin kohteena ovat olleet ennen kaikkea translaki, hoitojärjestelmä, nimilaki ja yhdenvertaisuus työelämässä. Näistä kerrotaan lisää myöhemmissä kappaleissa. TransHelsinki on ollut luonnollisesti vain osa eri asioihin liittyvistä kampanjoista.

TransHelsinki-tapahtumien tiedotus

Koska alkuvuosina transyhteisössä ei ollut kaikilla tietoverkkoa käytössään, tiedotus tapahtui pääosin järjestöjen jäsenlehtien välityksellä. Nettiä edeltävinä aikoina käytettiin myös julisteita ja A5-kokoisia tiedotteita, joita jaettiin muissa yhteisötapaamisissa ja ryhmissä (Huuska 2023). Koska niissä kävi suuri määrä ihmisiä, tieto levisi varsin tehokkaasti niiden kautta.

VUODEN 2002 TRANSHelsinki
JÄRJESTETÄÄN 1-3.11.2002.
LAUANTAINA 2.11. SEKABILEET
KAISANIEMESSÄ. SEURAA TAR-
KEMPAA ILMOITTELUJA TAI KYSY
LISÄTIETOJA TTPLTÄ TAI YHDIS-
TYKSELTÄ.

Ilmoitus Dreamwearclub-jäsenlehdessä (Dreamwearclub 2012, 12).

TransHelsinki.fi-sivusto perustettiin Setan palvelimelle vuonna 2012, Facebook-sivusto samana vuonna ja Instagram-sivusto vuonna 2021. Seta on tehnyt TDOR-päivän yhteydessä lehdistötiedotteita, ja ilmoituksia tapahtumasta on ollut sen ja Transtuikipis-teen verkkosivuilla.

Ilmoitus TransHelsinki-instagramissa vuodelta 2022. Design: Sebastian Sotavalta

Oman tiedotuksen ohella Ranneliike on ollut ahkera uutisoija ja tiedottaja TransHelsingin seminaareista ja TDOR-tapahtumista.

Ketkä tekivät TransHelsingin 1993–2023?

TransHelsinki-tapahtumaa ovat järjestäneet ennen kaikkea transjärjestöt, Transtukipiste ja Seta. Ensimmäisenä vuonna 1993 Setalla oli päävastuu DwC:n ja Trasekin ollessa mukana. Seuraavana vuonna mukaan tuli keskeiseksi toimijaksi juuri perustettu Transtukipiste. Seta pysyi edelleen mukana, ja mm. sen tiedotuskanavia voitiin käyttää tehokkaasti hyväksi.

Sateenkaariperheet ry tuli mukaan vahvasti vuonna 2013, jolloin järjestettiin runsaasti perhe- ja perheellistymisteemaan liittyviä tilaisuuksia. Amnesty Internationalin Suomen toimisto on järjestänyt lukuisia ihmisoikeuksiin liittyviä suuria tapahtumia vuodesta 2012 alkaen. Merkittävin niistä lienee ollut Itsemääräämisoikeus nyt! -translakikampanjan kansanedustajiakin haastava tapahtumasarja. Amnestyn HLBTIQ+-ryhmä on ollut tärkeä tuki TDOR-tapahtumien järjestelyissä, ja esim. murhattujen transihmisten lista tuli takavuosina Amnestyltä.

Queer-henkinen Vinokino-elokuvafestivaali on pidetty Helsingissä pitkään lokamarraskuussa. TransHelsingillä on ollut sen kanssa yhteistyötä niin, että Vinokinossa on esitetty transaiheisia elokuvia sen aikana.

Transtukipisteen johtava sosiaalityöntekijä Maarit Huuska ja sosiaalipsykologi Kuura Autere TransHelsinki-yhteisöseminaarissa Kaapelilla 18.11.2017. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Translasten ja -nuorten perheet ry tuli mukaan vuonna 2017, ja osallistui heti vahvasti nimilakikampanjaan. Sen jälkeen se on ollut mukana translakikampanjoinnissa. Uunituoreet sukupuolivähemmistöjen järjestöt Transfemimiinit ry, Trans ry Tratu ry, intersukupuolisten Isio ry ja ei-binääristen yhteisö Non Binary Voices / Ei-binäärisiä ääniä tulivat mukaan vuosien 2019-2020 aikana.

Vuosien ajan oltiin totuttu siihen, että Transtukipisteellä oli päävastuu TransHelsingin järjestämisestä, ja sen työntekijä toimi suunnittelun koordinaattorina. Keväällä 2018, kun kokoonnuttiin suunnittelemaan syksyn tapahtumaa, Transtukipiste ilmoitti vetäytyvänsä TransHelsinki-tapahtuman järjestelyistä, ja totesi vastuun kuuluvan transyhteisölle. Tieto oli shokki yhteisölle, ja vaikutti, että koko tapahtuma loppuisi siihen. Setan organisaation aktivisteista muodostuvalle Transpoliittisessa toimikunnassa (myöhemmin sukupuolen moninaisuuden työryhmä) tuolloin toiminut Anukatariina Saloheimo päätti kuitenkin yrittää pelastaa tapahtuman, ja kutsui järjestöt uudestaan suunnittelemaan sitä. Kokonaisvetovastuu siirtyi samalla Setan transpoliittiselle toimikunnalle. Facebookiin rakennettiin infra, jossa suunnittelua voitiin tehdä minimaalisella kokoustamisella. Tuloksena saatiin kasaan Yhteisöseminaari, TDOR ja tukku Saateenkaariperheiden ja muiden yhteistyötahojen tilaisuuksia TransHelsinki 2018-tapahtumaksi. Iltajuhlien järjestämiseen eivät voimavarat riittäneet. Samalla konseptilla saatiin tapahtuma seuraavana vuonna täysipainoisesti viikon kestoiseksi, ja ne iltajuhlatkin järjestyivät – tosin vain lämminhenkisenä tapaamisena Setan toimistolla.

Vuonna 2020 koronarajoitukset vaikuttivat vakavasti tapahtuman toteuttamiseen. Tietoverkko antoi kuitenkin mahdollisuuksia toteuttaa mm. virtuaalisen päiväkirjaklubin.

TDOR saatiin muutettua viime tingassa virtuaaliseksi. Yhteisöseminaari tapahtui samasta syystä myös virtuaalisena Setan tiedotuksen avustuksella. Irina Tuokon Habbo Hotelliin laatimassa tilassa pidettyihin iltajuhliin osallistui aika rajallinen määrä ihmisiä.

Vuonna 2021 kyettiin pitämään jälleen täysipainoinen TransHelsinki-tapahtuma koronatilanteen hieman hellittäessä juuri tuohon aikaan vuodesta. Siihen kuuluivat myös iltajuhlat Yo-talolla. Tuossa juhlassa oli erityinen tunnelma, joka välittyi siitä, että ihmiset vihdoinkin saattoivat tavata toisiaan pitkän eristyksen jälkeen.

Vuoden 2022 TransHelsingin koordinoinnista vastasi Beata Heikkonen ja vuonna 2023 puikoissa oli Sebastian Sotavalta. Setan Transpoliittista toimikuntaa / Sukupuolen moninaisuus-työryhmää ei ollut enää sen tukena. Suunnitteluun käytettiin kokouksien ohella Discord-alustaa.

Iltajuhlayhteistyöstä kerrotaan luvussa [...ja lopuksi jalalla koreasti...](#)

TransHelsinki jokaisen kukkarolle sopivaksi

Ensimmäinen TransHelsinki-tapahtuma muistutti siinä Eurofantasiaa, että tasokas ruokailu ja iltajuhlat olivat tärkeässä asemassa. Ohjelmateksteistä näkyy, kuinka ylellinen ruokailu ja sen vastustus kävivät vielä vuosia dialogia:

- 1994:   23.9. *Päivällinen ja illanvietto Olotilassa (Kehutaan kotiruokaa)*
- 24.9. *Päivällinen Suolassa ja Pippurissa "Aterian laatu on taattu eikä hinta hirvitä."*
- 1998:   26.9. *Lounas työttömien tiloissa kohtuuhintaan*

Konsepti muuttuikin muutaman vuoden sisällä, kun ylellisistä ruokailuista luovuttiin kaikkien kukkarolle sopivaksi. Myöhemmin käytäntönä on ollut, että Seta kustantaa jotain pientä purtavaa seminaareihin. 2010-luvulla sitä oli mobilisoitunut valmistaamaan joukko TransHelsinki-tapahtuman tukijoita, jotka pistivät pöydän koreaksi itse leipomillaan tuotteilla.

Alkuaikojen tapahtumilla oli myös osallistumismaksuja. Esimerkiksi vuonna 1995 osallistumisella oli suhteellisen monimutkaisen oloinen hinnasto, jossa hintana oli maksamisajasta riippuen 100–150 mk, sisältäen torstain iltaohjelman, snackpöydän Trans-tukipisteellä, perjantain tyylikurssin, lauantain seminaarin ja iltajuhlan ja sunnuntain lopputilaisuuden. Sen lisäksi saattoi maksaa vain osan näistä. Tästä monimutkaisesta hinnoittelusta luovuttiin pian, ja siirryttiin erillisiin maksullisiin ja ilmaisiin tilaisuuksiin. Seminaari oli maksullinen vielä jonkin aikaa vuoden 1995 jälkeenkin.

...ja lopuksi jalalla koreasti...

Ladyt lähdössä juhlimaan TransHelsinki-95 -iltajuhliin. Kuva: Helga Leinosen arkistosta

Iltajuhlat ovat kuuluneet TransHelsingin ohjelmaan alusta asti. Organisaation omat voimat eivät ole niitä aina kyenneet järjestämään, jolloin apuna on ollut muita järjestäjiä tai ne ovat kokonaan jääneet väliin. Toisaalta ensimmäisinä vuosina iltajuhlia saattoi olla useampanakin iltana. Alkuvuosina järjestäjänä on ollut varsin usein Helsingin seudun Seta (HeSeta). Se järjesti 1990-luvulla muutenkin noin kuukausittain Naistenbileitä, joiden nimi vaihteli välillä teeman mukaan (Seutu 2023). Niinpä juhlat saattoivat olla nimellä *Gender Blender*, *Glamour* tai vain *TransHelsinki-bileet*. Yksittäisiä nimiä olivat *Dress in Your Sexual Fantasy* (1995), *Absolutely Drag* (1996), *Rainbow Party "We Are Family"* (1997) ja *Just For You -bileet naisille* (1999). Naistenbileiksi mainostamisesta huolimatta TransHelsinki-tapahtuman osallistujat olivat kaikki tervetulleita.

Kuva: Helga Leinosen arkistosta

Vauhdikkaimmat bileteemat saivat erään aikaistodistajan mukaan osan yleisöstä katsomaan meininkiä "huuli pyöreänä" (Seutu 2023). Tässä *Plastic Pony* -ryhmän jäseniä vuoden 1994 *Never Mind the Gender* -iltabileissä. Kuva: Helga Leinosen arkistosta

Iltajuhlayhteistyö HeSetan kanssa loppui 2000-luvun ensi vuosikymmenellä. Trans-Helsinki järjesti omat iltajuhlansa ensin Nosturissa 2011 ja sitten DTM:ssä 2012 ja 2013. Näissä kekkereissä oli omaa ohjelmaa, mm. transihmisten bändejä. Seuraavina vuosina tehtiin taas yhteistyötä muiden tahojen kanssa. Vuonna 2014 sellainen oli *Peijakas*-klubi ja seuraavina kahtena vuonna Transforces-ryhmä ja samaan aikaan teemaviikkoaan viettänyt Feministinen foorumi FemF. Tästä eteenpäin iltamenot on järjestetty täysin omin voimin ja omalla kulttuuritarjonnalla, joskin ne ovat jääneet kokonaan väliin vuosina 2017–2018 ja 2023.

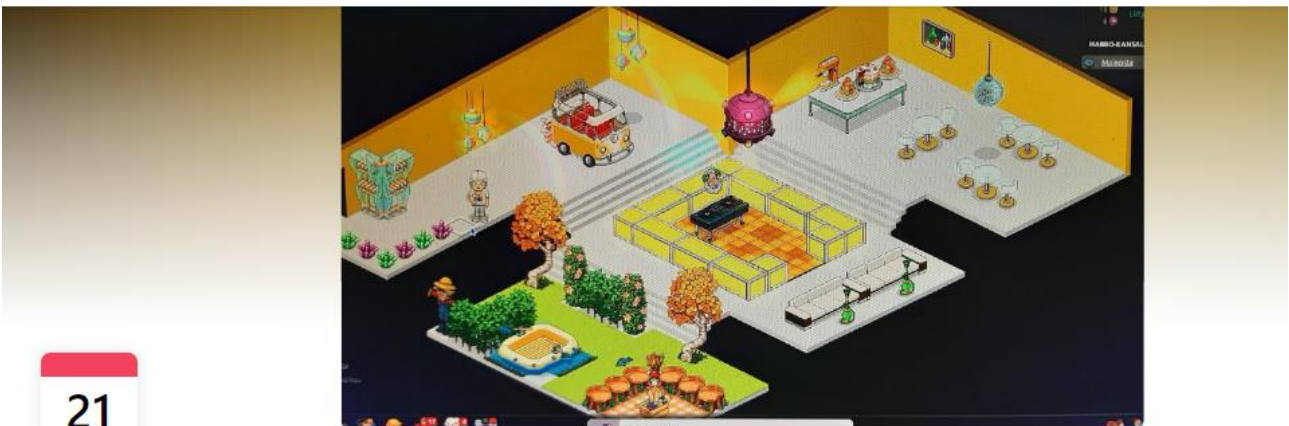
DwC:n osuus järjestelyissä väheni 2000-luvun alussa sen keskittyessä omiin tapaamisiinsa ympäri Suomea. TransHelsinki-iltajuhlissa saatettiin kuitenkin käydä tapaamassa vanhoja tuttuja. Tässä Jaana ja Anne DTM:ssä 2012. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Juhlapaikoista suosituin oli Ravintola Kaisaniemi. Iltajuhlia tai illanviettoja järjestettiin tämän lisäksi Tavastialla (1994) Kahdessa Kanassa (1998), DTM:ssä (1996 ja 2012-2013), Yrjönvintillä (2000), Nosturissa (2011), Mascotissa (2015), Teurastamon Kellohallissa (2016), Yo-teatterissa (2021) ja Kvääristössä (2022). Joitakin kertoja iltajuhlien sijasta on kokoonnuttu vain Transtukupisteen/Smokin tiloissa.

Iltajuhlien järjestäminen ei onnistunut alkuvuosina aina ongelmitta. Vuonna 1996 Kaisaniemi perui jo sovitun varauksen. Kun sitten kyseltiin uudeksi paikaksi Bottaa, sieltä annettiin kummallisia ehtoja, mm. ravintolan nimi ei olisi saanut näkyä mainoksissa. Niinpä juhlat järjestettiin pikaorganisoinnilla DTM:ssä (Leinonen 2006). Kuva juhlakansasta viime mainitussa kohteessa Helga Leinosen arkistosta.

LAUANTAINA 21. MARRASKUUTA 2020 KLO 20.00 – 22.00

Vuoden 2020 TransHelsinki -iltabileet

Koronasulun aikana vuonna 2020 bileet järjestettiin Habbo Hotelissa!

Liveinä jälleen: Susanna Viljanmaa tunnelmoi thereminillään TransHelsinki 2021 -iltajuhlissa Yo-teatterissa 20.11.2021. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Nostoja teemoittain vuosien varrelta

Sairausluokitukset

TransHelsinki-tapahtuman alkuaikoina Suomessa noudatettiin kansainvälistä ICD-9-tautiluokitusta. Siinä mielenterveyden häiriöiden pääluokkaan sijoitetut transseksuaalisuusluokat on jaoteltu riippuen henkilön seksuaalisesta taustasta (homoseksuaalinen, heteroseksuaalinen, määrittelemätön). Transvestismi ja transvestinen fetisismi ovat seksuaalisten poikkeamien luokassa. (ICD9Data; Karanki 2023)

Suomessa käytettiin myös 1994 julkaistua DSM(Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)-IV-luokitusta, jossa transsukupuolisuuteen liittyvät diagnoosit on sijoitettu mielenterveyshäiriöiden alla olevaan seksuaalihäiriöiden kategoriaan kuuluvaan alaluokkaan sukupuoli-identiteettihäiriöt. Tätä koskevat kolme luokkaa ovat lasten, aikuisten ja nuorten sekä määrittelemätön sukupuoli-identiteettihäiriö. Transvestisuudesta luokitus tuntee parafilioihin sijoitetun transvestisen fetisismien. (Karanki 2023; Wyndzen 1994)

Vuonna 1996 Suomessa otettiin käyttöön ICD-10-luokitus (Nummela 2022). Siinä transluokat F64. oli edelleen sijoitettu mielenterveyden häiriöiden pääryhmään, mikä on ylläpitänyt osaltaan transihmisten kokemaa stigmaa. Hoidot eivät ole kuitenkaan luonteeltaan samanlaisia kuin mielenterveyden häiriöillä, ja monia luokituksessa mainittuja tiloja ei noihin aikoihin enää hoidettu lainkaan, koska hoidettavia ei ilmaantunut, eikä hoidoilla olisi ollut reaalaisia mahdollisuuksia muuttaa tilaa.

F64.0 (transsukupuolisuus) edellyttää halua elää ja tulla hyväksytyksi "vastakkaisen sukupuolen" edustajana, mikä Suomessa on tulkittu niin, että muunsukupuolisille on tarjolla vain diagnoosi F64.8 (muu sukupuoli-identiteetin häiriö). Tämä on johtanut siihen, että binäärisille on tarjolla laajempi valikoima hoitoja kuin ei-binäärisille.

Suomessa saatiin kansalaisjärjestöjen kampanjan tulokseksi poistettua joukko fetismiin ja transvestisuuteen liittyviä tautiluokkia. Seta ja DwC ry olivat päävastuussa

transvestisuuden poistumisesta ICD-10:n kansallisesta sovelluksesta 2011. (Saloheimo 2021)

Äkkiparantumisestaan ilahtuneita kansalaisia toukokuussa 2011. Kuva: Sini-Tuulia Lehtinen

Suomi on päättänyt siirtyä ICD-11-tautiluokitukseen, mutta sen voimaan saattaminen on viivästynyt vuosia, selityksenä mm. korona ja käännökseen ja koulutukseen tarvittavien resurssien puute (Nummela 2022). ICD-11:ssa transluokat ovat seksuaaliterveyden pääryhmään. Luokitus ei myöskään enää sisällä transdiagnoosia, vaan diagnoosin kohteena on sukupuoli-identiteetti (Seta 2019).

Vuonna 2010 Transtukipisteen johtava sosiaalityöntekijä Maarit Huuska piti esityksen seminaarissa otsikolla *Muuttuvatko sairausluokitukset?*. Esityksessä ennakoitiin ICD-11-luokitusta, joka ei ole vielä astunut voimaan Suomessa tänäkään päivänä. Vuoden 2018 Yhteisöseminaarissa Talvikki Vilja esitti monologin *F64.0 transsukupuolisuuden patologisoinnista ja transkehoihin kohdistuvasta kontrollista*.

Sukupuolenkorjauksen juridinen ja lääketieteellinen prosessi

Koska vanhassa säädöstössä sukupuolen juridinen vahvistaminen ja kehollinen korjaaminen kytkeytyvät vahvasti toisiinsa, myös niihin liittyvien säädösten ja käytäntöjen kehittymistä vuosien varrella ei voi täysin erottaa toisistaan. Siksi tässä esitetään ensin kokonaiskuva molemmista, ja kuvataan sitten erikseen niihin liittyvät TransHelsinki-tapahtuman aktiviteetit.

TransHelsinki-tapahtumien alkuvaiheessa ei ollut lainsäädäntöä sukupuolen juridiselle vahvistamiselle. Transhoitoja hallinnoitiin 1970 säädetyllä kastroimislalla (24.4.1970/282). (Järviö 2018, 14)

Lakia ei ollut säädetty sukupuolenkorjausta huomioiden. 1970-luvulla transihmisten kastroatiohakemusten määrä pysyi vähäisenä (Järviö 2018, 14; Wickman 2001, 82). Tämä saattoi johtua osin myös siitä, ettei sukupuolen kirurginen tai hormonaalinen

korjaus välttämättä juuri 1970-luvulla edellyttänyt kastroiopiäätöstä. Tilanne kuitenkin muuttui taas seuraavan vuosikymmenen aikana, kun hakemukset lisääntyivät. Ilmeisesti näinä aikoina kastroatio epävirallisesti vahvistui edellytykseksi sukupuolenkorjaushoidoille (Järviö 2018, 14; Rastas 1992, 39; Pimenoff 2006, 24).

1970 säädetty kastroimislaki oli voimassa vuoteen 2002. Tänä aikana noin 200 henkilöä oli yhteydessä Suomen kolmeen sairaalaan, joihin transsukupuolisiin liittyvät lääketieteelliset asiat oli keskitetty (Järviö 2018, 14; Pimenoff & Pfäfflin 2011, 38).

1970 säädetystä kastroimislaista ja käytäntöjen vakiintumisesta huolimatta Suomessa oli hyvin hankala päästä sukupuolenkorjaushoitoihin. Kun hoitoja vihdoinkin alettiin tarjota, kävi selväksi, ettei lainsäädäntö ollut ajan tasalla. Vaikka esimerkiksi etunimen vaihtaminen onnistui nimilain myötä ja henkilötunnuksen muuttaminenkin mahdollistui asiaan liittyvän oikeustapauksen jälkeen vuonna 1988, ei voimassa ollut lainsäädäntö mahdollistanut muun muassa vanhan opintotodistuksen päivittämistä. Lisäksi maistraatit eri puolilla maata kohtelivat henkilötunnustaan korjaavia transhenkilöitä vaihtelevin käytännöin. (Järviö 2018, 14; Juvonen 2015, 84.)

Hallinnolliset ristiriitaisuudet johtivat niin eriarvoiseen kohteluun kuin tilanteisiin, joissa henkilötunnuksen sukupuolimerkintä ei vastannut henkilön nimen sukupuoliollettamaa, mitä pidettiin ongelmallisena (Järviö 2018, 14; Wickman 2001, 86; 83; STM 2000, 34).

Eduskunnan oikeusasiamies pyysi vuonna 1991 sosiaali- ja terveysministeriötä kiireellisesti valmistelemaan lainsäädäntöä, joka selkeyttäisi sukupuolenkorjaukseen liittyviä prosesseja (Järviö 2018, 14; Juvonen 2015, 84).

Kiireellisyydestään huolimatta translain säätäminen oli hidas prosessi, joka kesti kymmenen vuotta (Järviö 2018, 14; Wickman 2001, 81–85; 2006). Terveysministeriö laati ensimmäisen lakiluonnoksen jo vuonna 1992, mutta se ei edennyt eduskunnan käsittelyyn, sillä sen katsottiin olevan kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vastainen. Laki olisi myös rajannut sukupuolen lääketieteellisen korjauksen ja sukupuolen

juridisen vahvistamisen ainoastaan lapsettomille transhenkilöille, jotka eivät koskaan olleet olleet naimisissa. (Järviö 2018, 15; Pimenoff 2006, 25.)

Vuonna 2002 astui vihdoin voimaan *Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta* (SDK 2002/563). Laki edellyttää uuden henkilötunnuksen saamiseksi kahden psykiatrin lausunnon siitä, että henkilö pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen, elää tämän sukupuolen mukaisessa roolissa ja on lisääntymiskyvytön – viime mainitun perusteluna lain esitöissä todetaan että onhan se sopimatonta, että mies synnyttää tai nainen siittää. Lisäksi edellytetään täysi-ikäisyyttä ja sitä, ettei henkilö ole avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Jos henkilö kuitenkin on avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, sukupuoli voidaan vahvistaa, jos puoliso antaa suostumuksensa.

Laki säädettiin pitkälti noudattamaan Ruotsin vuonna 1972 säädetyin translain periaatteita. Aikanaan maailman ensimmäinen sukupuolen juridista vahvistamista säädellyt Ruotsin laki oli Suomen translain voimaan astuessa lähes 30 vuotta vanha (Rastas 1992, 2). Tästä vanhentuneesta esikuvastaan huolimatta Suomen translain myötä sukupuolen moninaisuus tuli kuitenkin ensimmäistä kertaa näkyviin lainsäädännön tasolla. Näin ollen transihmiset saivat translain myötä valtion juridisen vahvistuksen olemassaololleen. (Järviö 2018, 15)

Lain rinnalle säädettiin *STM:n asetus sukupuolen muuttamiseen tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä transseksuaalin sukupuolen vahvistamista varten* (1053/2002). Asetuksessa määriteltiin hoidon edellytyksiksi, että

- 1) henkilö kokee pysyvästi kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen;
- 2) hän elää tämän sukupuolen mukaisessa sukupuoliroolissa; ja
- 3) hänet on steriloitu tai hän on muusta syystä lisääntymiskyvytön.

Hoidot ja niihin liittyvät tutkimukset keskitettiin HUS:in ja Tays:n tutkimusyksiköihin.

Lain ja asetuksen sisältämät ilmeiset ihmisoikeusongelmat johtivat siihen, että lisääntymiskyvyttömyyttä tulkittiin lain voimassaolon viimeisinä vuosina varsin väljästi niin, että pysyvää lisääntymiskyvyttömyyttä ei edellytetty.

Transyhteisö oli lakiin jo alun perin tyytymätön, ja laki sai aika pian huomautuksia myös kansainvälisiltä ihmisoikeusviranomaisilta. Lain valmistelusta laadittu asiantuntijaryhmän raportti valmistui vuonna 2015, ja sen oli määrä olla uuden translain valmistelun pohjana. Raportin suosituksissa lisääntymiskyvyttömyysvaatimus olisi poistettu, ja lääketieteellinen ja juridinen prosessi erotettu toisistaan. Ryhmään osallistuneiden kansalaisjärjestöjen (Seta, Trasek, Amnesty, Sateenkaariperheet) eriävissä mielipiteessä vaadittiin lisäksi itsemääräämisoikeutta. Translakia ei kuitenkaan alettu valmistella tämän pohjapaperin perusteella eikä muutenkaan, ensin Päivi Räsänen tehdessä siitä hallituskysymyksen Stubbin hallituksessa (Hakahuhta 2014) Perussuomalaisen tehdessä saman Sipilän hallituksessa (MTV 2018).

Kansalais- ja ihmisoikeusjärjestöt kampanjoivat voimakkaasti translain uudistuksen puolesta. 2010-luvulta lähtien tavoitteena oli itsemääräämisoikeuteen perustuva juridinen vahvistaminen. Kampanjoita järjestivät mm. Amnestyn Suomen osasto, Seta ja Trasek. Amnesty rakensi hyvin näkyvyyttä saaneen *Itsemääräämisoikeus nyt!* –kampanjan, jolle kasvonsa antoivat Kasper A Kivistö ja Sakris Kupila. Seta ja Trasek kampanjoivat *Kuuluu kaikille – itsemääräämisoikeus sukupuoleen* –kampanjallaan.

Amnestyn Pia Puu Oksanen puhumassa translakiuudistuksen puolesta Senaatin torilla
23.10.2015. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Tuleva perhe- ja peruspalveluministerinä Annika Saarikko pehmitettävänä Amnestyn, Setan ja Trasekin järjestämässä translakitapahtumassa HelsinkiPridessa 28.6.2017. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Transihmisten ongelmien tunnettuus ei ollut lähtötilanteessa kovin suuri. Vuonna 2015 transyhteisössä mietittiin, voitaisiinko translakia edistää kansalaisaloitteella avioliittolain tapaan, jolloin todettiin, että riski sellaisen epäonnistumiseen olisi aivan liian suuri, koska kansa ja poliitikot eivät tunnista asiaa omakseen. Kun sitten Trans ry julkaisi oman Oikeus olla –kansalaisaloitteen 6.4.2021, se sai tarvittavat 50 000 kannattajaa ennätysajassa (Kansalaisaloite 2021). Myös poliitikkojen kannanotoissa translaki oli näkyvästi esillä – kampanjointi oli siis tuottanut upeasti hedelmää!

Rinteen hallituksen ohjelmaan kirjattiin translain uudistus (Vihreät 2019). Se kuitenkin sai vastustusta hallituksen sisältä Keskustan piirissä. Lakia valmisteltiin virkamiestyönä, ja sen rinnalle perustettiin kansalaisjärjestöt mukaan ottanut seurantaryhmä. Koronan ja ilmeisesti muun priorisoinnin takia valmistelu venyi hallituskauden viime metreille. *Laki sukupuolen vahvistamisesta* 295/2023 hyväksyttiin lopulta helmikuussa 2023 ja se astui voimaan huhtikuussa.

Laissa ei toteutunut kansalaisaloitteen edellyttämä itsemääräämisoikeus, vaan siinä edellytetään hakemusta perusteluineen. Hallituspuolue Keskustan ja opposition jarrutuksesta johtuen oikeus vahvistaa sukupuoli rajattiin vain 18 vuotta täyttäneille.

Lisäksi laki on muutenkin kaukana transihmisten oikeuksien toteuttamisesta: Eibinäärien ihmisten on valittava juridinen sukupuoli miehen tai naisen välillä, vaikka kumpikaan ei vastaa heidän omaa sukupuoltaan. Tämä ilmenee niin juridisen sukupuolimerkinnässä kuin henkilötunnuksen sukupuolittavassa loppuosassakin.

Vuoden 2023 translakiuudistus on tehty yhteensopivaksi ICD-11-tautiluokituksen kanssa, joka ei ole vielä voimassa. Sen voimaan tullessa mullistunevat myös hoitokäytännöt.

Translakikäsittelyn kisastudio riemukkaissa tunnelmissa päätöksen varmistuttua Kvääristössä
1.2.2023. Kuva: Seta/Eliisa Alatalo

Hoitoihin liittyvät aktiviteetit TransHelsingissä

Ensimmäinen transtapahtuma oli ennen kuin transtukipiste oli perustettu. Silloin oli juuri tulossa Stakesin aihetta käsittelevä raportti ja järjestettiin seminaari, jossa puhuttiin transsukupuolisten asemasta. Stakes julkaisi hoitosuunnitelman ja transtukipiste perustettiin.

(vaeltaja 2006 2008)

Transhoidot ovatkin olleet keskeistä TransHelsinki-tapahtumien sisältöä. Vuonna 1995 Kati Sirkiä piti Luennon elämästä leikkauksen jälkeen Transseminaarissa, jossa käsiteltiin muutenkin elämää suhteessa lääketieteelliseen transprosessiin.

Vuoden 1996 Transseminaarisiin oli kutsuttu suuri joukko hoitoihin erikoistuneita ammattilaisia. Silloin kuultiin mm. seuraavat esitykset:

Transeksuaalisuuden hormonihoidot: Real Life-testi hormoneilla vai ilman?
Aila Tiitinen, HYKS:n naistenklinikan dosentti

Kokemuksia TS-hoidoista - TS-hoitojen kehitys ja tulevaisuus. Pentti Sorri
TAYS Psykiatrian poliklinikka.

Näkemyksiä transseksuaalisuudesta - Psykiatrian ja kulttuuriantropologian kohtaaminen TS-hoitotyössä. Veronica Pimenoff, kirjailija, psykiatri, kulttuuriantropologi

Transeksuaalien kirurgiset hoidot - Neovagina, metoidioplastia, mastektomia...Mitä ne ovat suomeksi ja Suomessa?

Liisa Tuominen, plastiikkakirurgi TAYS

Paneeli otsikolla *TS-hoitojen tila nyt ja tulevaisuudesta. Transihmiset tautiluokituksessa. Hoitojen priorisointi uhkana.*

TransHelsinki-97-seminaarissa Rosemary Pearson & Marjorie Schutzer pitivät esityksen otsikolla *Empathy and Experience in Professionals*.

Vuoden 1998 Yhteisöseminaarissa oli paneelikeskustelu teemasta *TS-hoitojen viime vuosien kehityskaaret ja nykytila*. Asiantuntijoina olivat plastiikkakirurgi Liisa Tuominen, Psykiatri Petri Sorri, Eila Sailas ja Veronica Pimenoff ja TEO:n kastraatiolautakunnan esittelijä Kerstin Kronqvist. Tuossa vaiheessa ICD-10 oli ollut jonkin aikaa käytössä. Vuoden 1999 Yhteisöseminaarissa Transtukipisteen edustaja kertoi Transhoitojen nykytilanteesta. Vuonna 2001 pidettiin *Laki ja psykiatria* –seminaari

Vuoden 2002 Transseminaarissa käsiteltiin paljon seuraavan vuoden 2003 alusta voimaan tulleiden translain ja -asetuksen merkitystä:

Uusi asetus ja hoito-ohjeistus sukupuolenkorjauksesta tulee voimaan vuoden vaihteessa 2003. Mikä muuttuu ja miten hoidot kehittyvät? Kuullaan virkamiesten ja lainvalmistelijoiden tulkinta uudesta tilanteesta.

Teemana tärkeiden kysymysten miettiminen uudelle leikkaavalle kirurgille, joka on luvannut tulla ryhmän vieraaksi keväällä.

Ensimmäisenä lain ja asetuksen voimassaolovuoden 2003 seminaarissa oli suurena teemana *Elämä korjausprosessin jälkeen*, josta kuultiin omakohtaisia puheenvuoroja ja keskustelua.

Vuonna 2009 TransHelsinkiin liittyi Trasekin puheenjohtajan vastaanotto:

Tarvitsetko neuvoja prosessiin liittyvässä hallintoasiassa? Asia voi koskea Kelaa, muutoksenhakua tms., sosiaali- ja terveystalvvelukoukeroita, yhdenvertaisuus- ja syrjintätapauksia, hoitojärjestelmää ym.

Trasekin pitkäaikainen ja puheenjohtaja Antti Karanki TransHelsinki 2018 – yhteisöseminaarissa 22.11.2023 Allianssitalolla. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Vuoden 2011 Yhteisöseminaarissa visioitiin Tulevaisuuden hyvää hoitojärjestelmää Transtukipisteen sosiaalityöntekijä Maarit Huuskan kanssa, ja kuultiin TAYS:n psykiatri Aino Mattilan puheenvuoro otsikolla *Hoitojärjestelmän tulevaisuus*. Sari Irni kertoi kokemuksia hormonihoidoista sukupuolenkorjauksessa kansainvälisten tutkimusten kertomana. Transgendereiden ryhmä pohti, mitä hoitojärjestelmä tällä hetkellä tarjoaa heille. Samaa teemaa käsitteli Axu Saha Yhteisöseminaarissa vuonna 2013.

2012 ohjelmassa oli teatteriesitys *Ångrarna*, joka käsitteli totuuspohjaisesti kahden sukupuolenkorjaustaan katuva tarinan. Tabuksi väitetty aihe on ollut siis esillä jo varsin varhain.

TransHelsingissä on ollut joitakin puheenvuoroja liittyen terapeuttiseen tukeen transprosessin aikana ja sen jälkeen.

Vuoden 1996 Transseminaarissa käytettiin puheenvuoro otsikolla *Transihmisten tukiterapiat – Kriittistä tietoa yhteiskunnan tarjoamista tukiterapiamuodoista*. Esiintyjinä olivat terapeutti Pirjo Latokangas Kirkon Perheasiainneuvottelukeskuksesta ja terapeutti Jussi Nissinen

Vuoden 2018 Yhteisöseminaarissa esiteltiin psykoterapiatalo Shortumin järjestämää transsensitiivista lyhytterapiaa:

Työskentelyn ytimessä on oman identiteetin tutkailu ja psyykkisten haasteiden kanssa selviäminen turvallisessa ympäristössä sensitiivisten työntekijöiden kanssa. Toiminta on yhteistyötä Husin transpolin kanssa siten, että heidän asiakkaansa voivat saada maksusitoumuksen Shortumiin.

Translakikampanjointi TransHelsingissä

Vuonna 1993 oli juuri tulossa Stakesin transihmisten oikeuksia käsittelevä raportti (vaeltaja 2006 2008) ja sen puitteissa järjestettiin seminaari, jossa puhuttiin transsukupuolisten asemasta. Muita lainsäädäntöön liittyviä varhaisia tapahtumia löytyy kokoon saadusta materiaalista vain Laki ja psykiatria –seminaari vuodelta 2001.

Translakikampanjointi näyttää aktivoituneen kunnolla vuonna 2012. Tuolloin järjestettiin Pikkuparlamentin Kansalaisinfossa Translakiseminaari, johon sisältyi eduskuntapuolueiden paneelikeskustelu *Missä translain uudistus viipyy?*

Useat kansalaisjärjestöt, puolueet sekä tasa-arvovaltuutettu ja Euroopan Neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu ovat vaatineet lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamista translaista.

Osa seminaaria on puoluepaneeli, johon osallistuvat kansanedustajat (sd), Ritva Elomaa (ps), Silvia Modig (vas) ja Oras Tynkkynen (vihr) sekä järjestöasiamies Armi Murto (rkp), eduskuntaryhmän lakimies Seija Turtainen (kesk), puoluesihteerin Asmo Maanselkä (kd) ja Kokoomuksen opiskelijaliiton puheenjohtaja Akseli Hakala. Puoluepaneelin vetää *Normihomolehden* päätoimittaja Maria Seppälä. Translakiseminaarin järjestäjät haluavat kuulla panelisteilta, näkevätkö heidän puolueensa nykyisen translain

ihmisoikeusongelmana, ja mitä puolueet aikovat konkreettisesti tehdä, jotta lakia muutettaisiin mahdollisimman pian.

Puheenvuoron seminaarissa esittää myös tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen.

Järjestää Seta, Trasek ja eduskunnan ihmisoikeusryhmä.

Seuraavana vuonna 2013 Amnesty Internationalin Suomen osasto järjesti tilaisuuden otsikolla *Itsemääräämisoikeus – Sukupuolen juridinen vahvistaminen ihmisoikeusnäkökulmasta*.

SEMINAARIOHJELMA

Seminaarin juontaa toimittaja Riikka Kaihovaara.

12:10 Seminaarin avaussanat: Sukupuolen vahvistamista koskevan lainsäädännön uudistaminen Suomessa. Ulla-Maija Rajakangas, valtiosihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö

12:30 Kommenttipuheenvuoro, Antti Karanki, puheenjohtaja, Trasek ry

12:45 Transihmisten ihmisoikeudet Euroopan neuvoston näkökulmasta, Kerttu Tarjamo, asiantuntija, Euroopan neuvoston LGBT-yksikkö

13:15 Kommenttipuheenvuoro, Arja Voipio, hallituksen jäsen, TGEU Transgender Europe

13:30 Sweden: Sterilization requirement removed – what's next? Ulrika Westerlund, RFSL:n (The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights) puheenjohtaja

14:45 Itsemääräämisoikeus? Keskustelua Suomen lainsäädännöstä ja käytännöistä ihmisoikeusnäkökulmasta

Amnestyn tutkimukseen osallistuneet Luca Tainio ja Juudas Kannisto, Iina Korkiamäki, tutkija, Tiina Oikarinen, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen perustuvan syrjinnän asiantuntija, Amnestyn Suomen osasto ja Maarit Huuska, johtava sosiaalityöntekijä Transtukupiste/Seta ry

Samana vuoden Yhteisöseminaarissa terveisiä translakityöryhmästä välittivät sen jäsenet Antti Karanki ja Aija Salo.

Amnestyn sateenkaariverkosto kampanjoi TransHelsingissä kansainvälisesti järjestäessään *Solidaarisuutta ja vetoamuksia!* -tapahtuman vuonna 2014:

Tule osoittamaan tukeksi norjalaiselle John Jeanette Solstad Remølle, joka ei saa vahvistaa juridista sukupuoltaan ilman että luopuu muista ihmisoikeuksistaan. Kirjoitamme solidaarisuusviestejä John Jeanettelle ja vetoamme Norjan hallitukseen translain muuttamisen puolesta. Samalla pääsee tutustumaan Amnestyn Sateenkaariverkoston toimintaan.

Samana vuonna oli suunnitteilla argumenttityöpaja translaista ja ihmisoikeuksista, joka kuitenkin peruttiin. Seuraavana vuonna 2015 Amnestyn Suomen osaston toimistolle kokoonnuttiin työpajaan pohtimaan argumentointia itsemääräämisoikeuden puolesta sekä katsomaan dokumentti *Se vaan on koko maailma*.

Osana vuoden 2015 TransHelsinki-tapahtumaa eduskunnan HLBTI-verkosto ja Seta järjestivät paneelikeskustelun translaista.

Vuoden 2018 Yhteisöseminaarissa Tanja von Knorring kertoi Translainsäädännöstä n. 70 eri maassa ja Antti Karanki transihmisiä koskevan lainsäädännön nykyisestä ja lähitulevaisuuden kokokuvasta.

Tanja von Knorring ja maailman translainsäädäntö Allianssi-talolla 22.11.2018. Kuva: Anukattariina Saloheimo

Samana vuonna Amnesty International Suomen osasto luovutti *Kuuluu kaikille* – translakikampanjansa vetoamuksen puolueille: *Translaki hallitusohjelmaan* Pikkuparlamentin Kansalaisinfossa. Tapahtuma järjestettiin yhteistyössä eduskunnan hlbtiverkoston ja Setan kanssa.

Eduskunnan HLBTI-verkoston, Setan ja Amnestyn Suomen osaston järjestämä tilaisuus, jossa järjestöt vetoavat puolueisiin: translain kokonaisuudistuksen on toteuduttava ensi hallituskaudelle. Uudistuksen sisältö on kirjattava tulevaan hallitusohjelmaan.

Tilaisuudessa luovutetaan puolueiden johdolle Amnestyn vetoamus, jonka on allekirjoittanut yli 10 000 ihmistä Suomessa.

Ohjelma:

9:00 Tilaisuuden avaus HLBTI-ryhmän pj Jani Toivola

9:05 Sakris Kupila, ihmisoikeuspuolustaja ja transaktivisti: *Miksi translain kokonaisuudistuksessa juridinen ja lääketieteellinen prosessi on erotettava toisistaan?*

9:15 Armin Kellomäki, Seta: *Miksi sukupuoliristiriitaa kokevien lasten ja nuorten oikeuksien on oltava uudistuksen keskiössä?*

9:25 Pia Puu Oksanen, ihmisoikeusasiantuntija: Amnestyn vetoomuksen esittely ja luovutus puolueiden edustajille. Oksanen jakaa vetoomukset puolueiden edustajille saatesanoin.

9:35 Puolueiden edustajien puheenvuorot

9:45 Kasper Kivistö, hallituksen jäsen, Trasek ry. Kommenttipuheenvuoro Kuuluu kaikille –translakikampanjan puolesta.

Edelleen vuonna 2018 sateenkaariseniorit ja sateenkaarinuoret keskustelivat muun muassa siitä, miten lainsäädännön ja yleisen ilmapiirin muutokset ovat vaikuttaneet osallisuuteen ja hyvinvointiin? Paneeli järjestivät Setan seniori- ja nuorisotyön sekä Helsingin kaupunginmuseon yhteistyönä.

Vuoden 2020 Yhteisöseminaarissa Sakris Kupila esitti tilannekatsauksen translakikäsitteilyn tilanteesta. Vuoden 2021 tilannekatsauksen tekivät Tanja von Knorring ja Beata Heikkonen.

Vuonna 2021 pidettiin translakipaneeli, jossa olivat mukana kansanedustaja Iris Suomela (vihr), puoluesihteerin Anton Rönholm (sd), ihmisoikeuksiin erikoistunut Itä-Suomen yliopiston lehtori Pauli Rautiainen ja Aija Salo Ihmisoikeusliitosta. Keskustelun veti Lyyra Virtanen Kehräjä-lehdestä.

Tallenne tilaisuudesta on katsottavissa [täällä](#).

TransHelsinki 2021 -tapahtuman translakipaneeli Viikin kirjastossa 16.11.2021. Kuva Anukatriina Saloheimo

Lakikampanjoinnin viimeisessä vaiheessa vuonna 2022 Unni Leino piti Yhteisöseminaarissa esityksen otsikolla *Translaki ja eduskunta. Kuka puhuu ja kenelle?* ja Trans ry järjesti translakivaikuttajille kokemuskahvilan.

Transihmisten yleiset ihmisoikeudet

Sen lisäksi, että transihmisillä on ollut ihmisoikeusongelmia juridisen ja lääketieteellisen prosessin suhteen sekä perhe- ja työelämässä, he kohtaavat erimuotoista syrjintää ja häirintää muutoinkin arkielämässä. Tilanne on pääosin parantunut menneinä vuosikymmeninä, mutta erityisesti viime aikoina on esiintynyt kasvavaa transviihamielistä poliittista retoriikkaa, joka heijastuu myös transihmisten arkielämään.

TransHelsingin alkuvuosina ihmisoikeustyön esiin nosto etsi vielä aika lailla muotoaan. Myöhemmin osattiin haastaa valtaapitävät tahot huomaamaan transihmisten tilanne, ja kannustaa heitä tuomaan se esiin myös päättäjien pöydissä.

TransHelsinki 2008 –tapahtumassa pidettiin ihmisoikeusseminaari, jossa puhui tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen aiheenaan syrjintälainsäädäntö ja sukupuolivähemmistöt. Tasa-arvovaltuutettu käsitteli aluksi perustuslaissa määriteltyjä syrjintäkieltoja. Pirkko Mäkinen osallistui seminaareihin myös vuosina 2010 ja 2011 teemalla *Sukupuolivähemmistöt tasa-arvovaltuutetun toiminnassa*.

Seminaarin paneelissa käsiteltiin erilaisia transihmisten kokemia arjen ongelmia.

Linkki Ranneliikkeen uutiseen seminaarista, jossa äänitallenteita [täällä](#).

Vuoden 2009 TransHelsinki-seminaarissa Setan pääsihteeri Aija Salo kertoi ajankohdaisista transihmisten ihmisoikeuksiin myös Suomessa vaikuttavista kehityskuluista EU:ssa, Euroopan neuvostossa ja ETY-järjestössä sekä rohkaisevia esimerkkejä joistain Euroopan maista. Mm. EU:n perusoikeusvirasto ja Euroopan neuvoston ihmisoikeuskomissaari olivat hänen mukaansa kunnostautuneet transasioissa.

Vuonna 2010 ihmisoikeusseminaarissa Arja Voipio käsitteli seuraavia teemoja:

- Transihmisiltä puuttuu monia muille ihmisille itsestään selviä perusoikeuksia
- Monia perusoikeuksia rajoitetaan mielivaltaisesti
- Kaikki lain turvaamat oikeudetkaan eivät toteudu käytännössä
- Mitä keinoja transihmisillä on tilanteen korjaamiseksi?

Vuoden 2011 TransHelsingissä pidettiin Trasekin keskustelutilaisuus ihmisoikeuksista. Samana vuonna pidettiin seminaari, jossa Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun toimiston neuvonantaja Lauri Sivonen esitelmöi teemasta *Ihmisoikeusvaltuutetun raportti ja suositukset transihmisten syrjinnästä ja sen torjumisesta*.

Ranneliikkeen uutinen ja äänitallenteita tilaisuudesta [täällä](#).

Amnesty Internationalin Suomen osaston seminaarissa 20.11.2013 transihmisten ihmisoikeudet olivat myös aiheena translakia ja hoitoja laajemmassa näkökulmassa. Euroopan neuvoston LGBT-yksikön asiantuntija Kerttu Tarjamo käsitteli *Transihmisten ihmisoikeuksia Euroopan neuvoston näkökulmasta*, ja häntä kommentoi Transgender Europe TGEU:n hallituksen jäsen Arja Voipio.

Vuoden 2016 TransHelsingissä pidettiin transihmisten oikeuksia käsittelevä poliittinen seminaari Andorrassa.

Oikeus syrjimättömään työelämään

Kuva: Minna-Maaria Antikaisen arkistosta

Transihmisten syrjintä on edelleen erittäin yleistä työelämässä. Vuonna 1986 säädetty tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen perusteella. Viimeistään 2000-luvulla Tasa-arvovaltuutettu tulkitsi sen koskevan myös sukupuoli-identiteetin perusteella tapahtuvaa syrjintää, vaikka sitä ei ole erityisesti mainittu laissa. Vuonna 2012 aloitettiin lain uudistaminen, ja valmistelevaan työryhmään otettiin myös Seta ry:n ja transjärjestöjen (Trasek, DwC) edustajat. Vuonna 2015 voimaan tulleessa laissa mainitaan myös sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu syrjintäperusteina. Lisäksi lisättiin työnantajan velvollisuuksia edistää yhdenvertaisuutta.

Usein käy kuitenkin niin, että lain suoma oikeus syrjimättömyyteen ei toteudu. Syinä ovat mm. näyttökysymykset, syrjityn rajalliset voimavarat asiansa eteenpäin viemiseen ja se, että voittaessaankin syrjityn mahdollisuudet jatkaa samassa työpaikassa vailla pelkoa syrjinnästä voivat olla huonot.

Transjärjestöt pyrkivät toteuttamaan lain kirjainta vaikuttamalla työelämän asenteisiin ja käytänteisiin. Tuloksia lain aiheuttamista muutoksista mitattiin sukupuolivähemmistöille suunnatuissa kyselyissä vuosina 2015 ja 2020.

Ensimmäinen kootusta materiaalista löytynyt työelämää koskeva esitys oli TransHelsinki -96 -seminaarissa, jossa Paula esitti puheenvuoron aiheesta *Avoimesti transvestiitti – vaikutukset työelämässä*.

Sen jälkeen työelämäteema esiintyy ohjelmassa vuoden 2002 Transseminaarissa, jossa esiteltiin EU:n Equal-hankkeen kyselyä. Seuraavana vuonna Transseminaarin yksi keskustelunaihe oli *Ehjin nahoin työelämässä*.

Transihmisten työelämän kokemukset, oikeudet ja työsuojelu. Puheenvuoroja työsyrynnästä ja työn merkityksestä. Mukana Uudenmaan työsuojelupiirin tarkastaja

Vuonna 2005 pidettiin kokonainen työelämäilta vetäjinä Messiin-projektin työelämävalmentajat Sanna Laitinen ja Marita Karvinen. Ohjelmassa oli *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä II* -projektin koulutusvideo *Olla oma itsensä – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä* sekä keskustelua.

Vuoden 2008 ihmisoikeusseminaarissa käsiteltiin Marja-Sisko Aallon erottamista kirkkoherran virasta.

Marja-Sisko Aalto joutui eroamaan Imatran Kirkkoherran virasta kerrottuaan transsukupuolisuudestaan vuonna 2010. Kuva: Marja-Sisko Aallon arkistosta

Vuonna 2013 Dwc järjesti suuren TransHelsinki-työelämäseminaarin.

Ohjelma:

Avaus ja juonto: Minna-Maaria Lax, Dreamwear Club

Teema 1: Tasa-arvotyö

Sukupuolella töissä – pääsihteeri Aija Salo, Seta ry

Tasa-arvovaltuutetun puheenvuoro – tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen

Teema 2: Työelämä

Ammattiliittojen kokemuksia transihmisistä – työelämäasiantuntija Tarja Arkio, Akava

Transihminen työntekijänä – edustaja TeliaSoneralta

Tutkivaa journalismia työnhaussa – toimittaja Henrik Lahtinen, Voima-lehti

Teema 3: Tasa-arvolaki

Tasa-arvolaista viimein tasa-arvoinen? – kansanedustaja Tarja Filatov, SDP

Tapahtuman Facebook-sivu [täällä](#) ja Ranneliikkeen juttu seminaarista [täällä](#).

Tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen vuoden 2013 työelämäseminaarissa. Kuva: Anukatriina Saloheimo

Tämän seminaarin jälkeen DwC järjesti paneelin samasta aiheesta HelsinkiPride 2014:n yhteydessä. Tasa-arvolaki astui voimaan vuoden 2015 alusta.

Vuoden 2016 TransHelsingin yhteydessä pidettiin *Sukupuolivähemmistöt työelämässä*-seminaari. Seminaarissa julkaistiin raportti samana vuonna tehdystä sukupuolivähemmistöjen kohtaamiseen työelämässä liittyvästä kyselystä. Kyselyn raportti on luettavissa [täällä](#).

Seminaarin järjestivät Trasek, DwC ja Transtukipiste.

Tasa-arvolaki uudistui vuoden 2015 alusta. Uudistuksen myötä kielletään syrjintä sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Seminaarin järjestäjät toteuttivat alkuvuonna kyselyn sukupuolen moninaisuutta edustaville ihmisille, jossa kartoitettiin ja taustoitettiin heidän sijoittautumistaan ja asemaansa työmarkkinoilla. Seminaarissa julkaistaan tämän kyselyn keskeiset tulokset ja kuullaan teemaan liittyen valmisteltuja puheenvuoroja.

Tilaisuus on striimattu Setan [Youtube-kanavalle](#):

Anukatariina Solonen esitteli raporttia myös vuoden 2016 Yhteisöseminaarissa.

Työelämäkyselyn julkaisutilaisuuden puhujia ja yleisöä Töölön kirjastossa 15.11.2016. Kuvat vasemmalta ylhäältä: Setan koulutusasiantuntija Marita Karvinen, SAK:n erikoistutkija Tapio Bergholm, Transgender Europe TGEU:n puheenjohtaja Arja Voipio, Palvelutyönantajien tasa-arvovastaava Anu Sajavaara. Alhaalla vasemmalla Trasekia edustanut Hanna Leppänen. Kuvat: Anukatriina Saloheimo

Vuoden 2020 Yhteisöseminaarissa Anukatriina Saloheimo esitteli käynnissä olevaa jatkokyselyä sukupuoli vähemmistöjen kohtaamisesta työelämässä. Vuoden 2021 TransHelsinki-tapahtumassa julkaistiin tuon kyselyn raportti. Raportti on luettavissa [täällä](#).

2020 työelämäkyselyraportin julkistamistilaisuuden paneeli 15.11.2021 Itäkeskuksen kirjastossa: Nordean (Country Representative Finland, Diversity & Inclusion and Employer Branding) Victor Brück, transjäjestöaktiivi Susanna Viljanmaa, Paneelin vetäjä Anukatariina Saloheimo, Akavan tasa-arvo- ja työympäristöpäällikkö Lotta Savinko ja Tasa-arvovaltuutettu Jukka Maa-rianvaara Kuva: Hanna-Maria Huurinainen

Julkistustilaisuudessa pidettiin paneeli. Sen keskeisiä johtopäätöksiä oli, että sukupuolivähemmistöjen kokema syrjintä on vahvasti aliraportoitu ja toisaalta tasa-arvosuunnitelmat ja niiden toteutus ovat edelleen liian paljon vailla lain edellyttämää sukupuolen moninaisuusnäkökulmaa. Valoa kuitenkin nähtiin työelämätoimijoiden koulutuksen ja ilmiön yleisen hyväksyttävyyden kasvun myötä. Yrityksissä on luotu malleja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, joita suotaisiin levitettävän muihinkin, ettei pyörää tarvitsisi keksiä aina uudestaan.

Tallenne tilaisuudesta [täällä](#).

Oikeus omaan etunimeen

Etunimi on ollut perinteisesti sukupuolittunut eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Ennen vuotta 1946 etunimen antamista ei varsinaisesti säännelty lailla, mutta käytännössä vastakkaisen sukupuolen nimen antaminen oli erittäin harvinaista. TransHelsinki-tapahtuman alkaessa etunimen piti olla pääsääntöisesti juridisen sukupuolen mukainen. Intersukupuolisille saatettiin antaa sekä miehen että naisen nimi. Sen lisäksi oli mahdollista valita toiselle sukupuolelle pääsääntöisesti tarkoitettu nimi, jos sitä oli riittävän monella oman sukupuolen edustajilla. Näissä reunaehdoissa saatettiin myös laatia listoja sukupuolineutraaleista nimistä.

Selkeästi toisen kuin syntymässä määritetyn sukupuolen mukaisen nimen vaihtaminen tapahtui siksi pääsääntöisesti sukupuolen juridisen vahvistamisen yhteydessä, jolloin myös perusteet nimen vaihtamiseen oli helppo esittää. Periaatteessa tällaisen muutoksen olisi voinut tehdä ilmeisesti, mutta sitä vaihtoehtoa ei juurikaan mainostettu. Päätöksen tekevien maistraattien toiminta anomuksen käsittelyssä oli mielivaltaista, valituksen myötä Nimilautakuntaan menneet anomukset olivat säännönmukaisempia.

Sipilän hallitus ryhtyi uudistamaan nimilakia osana "byrokratianpurkutalkoitaan". Uudistus tapahtui oikeusministeri Jari Lindströmin työmaalla. Esitys oli kovin monimutkainen: Nimien sukupuolittaminen oli edelleen mukana, ja jos nimi on vähintään neljällä omaa juridista sukupuolta olevalla, sen ottaminen on aikuiselle nimenvaihtajalle sallittua. Tästä kaikesta poikkeuksena toisen sukupuolen mukaisen nimen sai antamalla perusteeksi riittävän selvityksen. Transjärjestöt kampanjoivat selkeämmän ja oikeuksia paremmin kunnioittavan lain puolesta. Lopputuloksena syntyi edellä mainitut omituisuudet sisältävä laki (19.12.2017/946), joka tuli voimaan vuoden 2019 alusta. Transjärjestöt seurasivat lain täytäntöönpanoa maistraateissa, ja raportoivat väärinkäytöksistä Oikeusministeriöön. Niiden määrä on tähän päivään mennessä vähentynyt, ja laki toimii mitäkuinkin sujuvasti.

Nimikysymykset tulivat mukaan TransHelsinki- tapahtumien otsikoihin, kun Unni Leino piti Yhteisöseminaarissa esitykset *Etunimi ja sukupuoli: havaintoja tutkijana ja nimenvaihtajana* vuonna 2012 ja *Nimilaki ja etunimen sukupuolenmukaisuus* vuonna 2013.

Vuonna 2017 kampanjoitiin uuden järkevän nimilain puolesta ja vähemmän järkevää lakiesitystä vastaan. Tässä yhteydessä järjestettiin *Oikeus omaan nimeen* -seminaari 16.11.2017, jossa käsiteltiin nimilakiesityksen sisältämiä ongelmia sateenkaariväelle:

Lakiesitys on ollut lakivaliokunnan käsittelyssä ja sen laatima versio tulee täysistuntokäsittelyyn marraskuun aikana. Kantansa esityksen aiheuttamista vaikutuksista jäsenistönsä tilanteeseen esittävät Trasek ry, Sateenkaariperheet ry, Translasten ja nuorten perheet ry Dreamwear Club ry ja Seta ry. Tilaisuudessa on paikalla myös edustaja Tasa-arvovaltuutetun toimistosta. Paikalle on myös kutsuttu edustajat eduskuntaryhmistä.

Puolueista vain Vihreiden edustaja saapui paikalle.

Amnestyn Pia Puu Oksanen ja Unni Leino pitämässä puheenvuoroaan Oikeus omaan nimeen –seminaarissa Yliopiston päärakennuksessa. Kuvat: Anukatoriina Saloheimo

Anukatoriina Solonen kertoi nimilakiuudistuksesta saman vuoden Yhteisöseminaarissa.

Viharikoksia ja transviamielisyyttä vastaan

Transihmisiin kohdistuvat viharikokset ovat erityisen yleisiä ympäri maailmaa. TDOR-päivänä 20.11. muistellaan sinä vuonna viharikoksissa kuolleita transihmisiä. Tapah-tuma on perustettu vuonna 1999 (Stonewall 2023). TransHelsinki on viettänyt TDOR-päivää vuodesta 2010 lähtien.

Transihmisiin kohdistuvia viharikoksia tehdään paljon myös Suomessa. Ne tulevat kui-tenkin jatkuvasti alitilastoiduiksi, koska toisaalta poliisi on kovin laiska niitä sellaisiksi kirjaamaan, ja toisaalta siksi, että uhrin eivät joko uskalla tai jaksaa tehdä niistä ri-kosilmoituksia, joissa myös vihamotiivi tulisi ilmi.

Vihan ja suvaitsemattomuuden lähettiläät ovat löytäneet toisensa HelsinkiPride 2019:n paraa-tia seuratessaan. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Transihmisiin kohdistuvasta vihapropagandasta merkittävä osa on nykyään peräisin konservatiiviuskonnollisesta anti-gender-liikkeestä. Liike on erittäin hyvin organisoitunut ja rahoitettu, ja sillä on vaikutusvaltaa monien maiden päätöksentekijöihin. Sen teho on yksin aika heikko Suomessa, mutta se on saanut itselleen vaarallisen äänitorven populistisista liikkeistä. Liike uhkaa tällöin vakavasti muuten positiivista kehitystä transihmisten ihmisoikeuksissa. Trans- ja muut ihmisoikeusjärjestöt ovat pohtineet paljon sitä, kuinka vastata tähän hyökkäykseen.

Viharikokset esiintyvät TDOR-tapahtumien ohella ensimmäistä kertaa vuonna 2009, kun senaikainen oikeusministeri Tuija Brax piti puheenvuoron viharikoksista ja syrjinnästä Tieteiden talolla pidetyssä seminaarissa 20.11.

Yhteisöseminaareissa viharikosteema on ollut mukana vasta viime vuosina. Anukatarriina Saloheimo piti esityksen anti-gender-liikkeestä vuonna 2020 ja raportoi laatimastaan viharikoskyselystä vuonna 2021. Valo Vesikauris piti puheenvuoron otsikolla *Transviihamielisyys Suomessa: Tunnistaminen, puuttuminen, ehkäisy* vuonna 2022 ja *Vihapuhetta ja -rikoksia vastaan Suomessa ja muualla Euroopassa* vuonna 2023.

Translasten ja -nuorten oikeudet

TransHelsinki 2019-seminaarin upeat nuorisopanelistit 16.11.2019 Elokvateatteri Orionissa.

Kuva: Anukatariina Saloheimo

Nuoret transihmiset ovat lähtökohtaisesti erityisen haavoittuvassa asemassa. He joutuvat koulussa erittäin usein kiusatuksi, ja heidän identiteettiänsä vähätellään aikuisten toimesta. Hoitojärjestelmä ei yllä riittävän hyvin lapsuusaikaan, ja uudistetussa translaissakin juridinen sukupuoli on mahdollista vahvistaa vasta 18 vuodesta lähtien. Nimilain uudistuksen jälkeen 2019 etunimen vaihto on mahdollista vanhempien suos-

tumuksella 12 vuodesta ja heistä riippumatta 15 vuodesta lähtien. Maistraatit eivät ainakaan aluksi tunnustaneet näitä oikeuksia.

TransHelsingissä on ollut nuorten tapaamisia ainakin vuodesta 2000 lähtien. Seuraavassa on poimintoja nuorten tapaamisten erityisteemoista ja muista tilaisuuksista ja puheenvuoroista, joissa nuorten asioita on käsitelty.

TransHelsinki 2008-tapahtumaan kuuluvan ihmisoikeusseminaarissa transtukipisteen johtava sosiaalityöntekijä Maarit Huuska pohdiskeli lasten oikeuksia. Puheenvuorossa tuli monia näkökulmia, esim. se, että intersukupuolisena syntyvän lapsen kehoa tulisi kunnioittaa kunnes lapsi on kyllin vanha itse päättämään sukupuolestaan.

Vuoden 2010 yhteisöseminaarissa *Muu, mikä?* -hankkeen edustaja Aukust Yrtti puhui nuorten oikeuksista:

Millaisia oikeuksia sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla -erityisesti alaikäisillä- on tämän päivän Suomessa? Millaisia nuorten oikeuksien tulisi olla tulevaisuudessa?

Esityksen pohjana oli kooste *Muu, mikä?* -nuortenleirille osallistuneiden nuorten omista kokemuksista, ajatuksista ja toivomuksista.

Vuoden 2012 nuorten tapaamisessa kaadettiin normeja:

Muutetaan koulu yhdessä paremmaksi! Nuorten tapaamisessa vierailevat *Suvaitsevaisuudesta yhdenvertaisuuteen* -hankkeen työntekijä Atlas Saarikoski sekä Setan nuorisotyön koordinaattori Anders Huldén. Hankkeessa tavoitteena on ravistella mm. sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä normeja sekä tehdä oppilaitoksista yhdenvertaisempia paikkoja kaikille. Minkälaista sinun koulussasi on? Tervetuloa mukaan jakamaan havaintoja koulumaailmasta ja ideoita oppiympäristön parantamiseen!

Samana vuonna HeSeta järjesti 20.11. tilaisuuden nimeltään *Näkymättömästä näkyväksi – seminaari sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten oikeuksista.*

2013 etsittiin vinkkejä nuorten hlbt-vaikuttamiseen

Setan ja jäsenjärjestöjen nuoret toimijat Sanni Soininen ja Emilia Nikkinen Jyväskylästä ja Luca Tainio Tampereelta osallistuivat 22.–28.9. Strasbourgin Ranskassa Setan kattojärjestöjen IGLYO:n ja Transgender European vaikuttamiskoulutukseen. Viikon aikana käsiteltiin Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenmaille antamaa suositusta seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän poistamiseksi erityisesti nuorten näkökulmasta. Sanni ja Emilia kertovat koulutuksen annista ja antavat vinkkejä vaikuttamistyöhön kaikille kiinnostuneille Setan toimistolla.

2016 Keskusteltiin kouluympäristöstä sateenkaarinuorten kokemana Feministinen Foorumin kanssa yhteistyössä.

Vuonna 2017 *Tyttöpoikatyttöpoikatyttö*-näyttelyssä Galleria Brondassa kerrottiin neljän suomalaisen transnuoren tarinat heidän itsensä ja heidän perheidensä kertomina.

Ajatus näyttelystä lähti liikkeelle valokuvaaja Nina Doddin omasta ensireaktiosta kun hän kuuli tuttavaperheensä alle 10-vuotiaan pojan ilmoittaneen että hän on tyttö ja alkoi pitää hametta ulkona.

2018 Amnestyn translakikampanjan vetoomuksen luovutustapahtumassa puolueille, jossa vaadittiin Translaki hallitusohjelmaan, oli mukana transnuori Armin Kellomäen puheenvuoro *Miksi sukupuoliristiriitaa kokevien lasten ja nuorten oikeuksien on oltava uudistuksen keskiössä?*

TransHelsinki 2018 –paneeli keskusteli sateenkaariteemoista ikääntymisen ja nuoruuden näkökulmista. Siinä sateenkaariseniorit kohtasivat sateenkaarinuoret ja keskuste-

livat muun muassa kohtaamispaikoista, identiteetistä sekä yhteiskunnan muuttumisesta. Minkälaista oli elää homona 70-luvulla? Minkälaista on olla transnuori vuonna 2018? Miten lainsäädännön ja yleisen ilmapiirin muutokset ovat vaikuttaneet osallisuuden ja hyvinvointiin? Paneeli järjestettiin Setan seniori- ja nuorisotyön sekä Helsingin kaupunginmuseon yhteistyönä.

Vuonna 2019 pidettiin keskustelutilaisuus temasta *Translakuudistus ja nuoret*. Saman vuoden Yhteisöseminaarissa oli Translasten ja -nuorten perheet ry:n puheenvuoro ja nuorisopaneeli.

Translasten ja -nuorten perheet ry:n puheenjohtaja Milla Kissaniitty TransHelsinki 2019 -seminaarissa Elokuvateatteri Orionissa 20.11.2019. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Intersukupuolisten oikeudet

Intersukupuolisten kohtelu on ollut monin tavoin ongelmallista näihin päiviin asti. On ollut erittäin tyypillistä, että keho on muokattu jommankumman binääriin sukupuolen mukaiseksi heti syntymän jälkeen joko lääkärin kehotuksesta tai vanhempien toiveesta. Tuo leikkaus on voinut olla vastoin ihmisen itsensä identiteettiä, ja kaiken kaikkiaan tällainen kehoon kajoaminen voi olla traumaattista tavalla, jota jotkut intersukupuoliset ovat verranneet raiskaukseen. Tämä kaikki sen päälle, että tila voi vaatia joskus laajoja lääketieteellisesti perusteltuja operaatioita, ja intersukupuolisiin kohdistuu syrjintää monin muinkin tavoin.

Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa intersukupuolisten tilannetta tuli parantaa:

Intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeutta vahvistetaan ja luovutetaan pienten lasten kosmeettisesta, ei-lääketieteellisestä sukuelinkirurgiasta.

(Valtioneuvosto 2019, 87)

Hallituskaudella ei kuitenkaan valmistunut mitään tätä tukevia hallinnollisia päätöksiä. Tuleva ICD-11-tautiluokituskaan ei ole optimaalinen intersukupuolisten hoitojen suhteen (Seta 2019).

Intersukupuoliset ovat heränneet puolustamaan voimallisesti omia oikeuksiaan tällä vuosituohannella, ja tätä on tapahtunut myös TransHelsingin puitteissa. Tekemistä riittää edelleen, ihmisoikeuksia kunnioittavaa hoitoihin liittyvää säädöstöä ei ole saatu vielä kukaan aikaan.

Intersukupuolisia on toivotettu tervetulleiksi Transtukupisteen sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vertaistukitilaisuuksiin ainakin 2010:stä lähtien. Suoraan intersukupuolisille tarkoitettut tapahtumat ovat sen sijaan olleet erittäin harvinaisia. Vuonna 2001 pidettiin IS-teemalta Elokolossa. Seuraava kootusta materiaalista löytynyt intersukupuolisuuden liittyvä tapaaminen on Juha Kilpiän vetämä vuonna 2015:

Vertaisryhmä intersukupuolisille on kerran kuussa kokoontuva ja ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä. Mikäli sinulla on halu jakaa ja kuulla intersukupuolisuuden mukanaan tuomia kokemuksia, tunteita ja ajatuksia, olet tervetullut mukaan. Ryhmä on luottamuksellinen, voimavarakeskeinen ja vertaisuudesta voimaa ammentava.

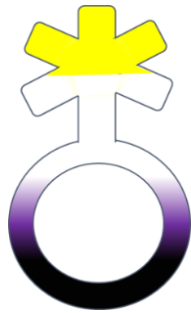
Luentoja tai puheenvuoroja aiheesta on ollut vain vähän.

Vuonna 2002 Terhi Viikki kertoi otsikolla *Sukupuoleen pakotettu* intersukupuolisuudesta omakohtaisesti sekä siitä, mitä maailmalla aiheesta tuona syksynä Lontoossa pidetyssä konferenssissa on puhuttu. Samalla keskusteltiin myös Suomen tilanteesta.

Vuonna 2016 Sateenkaariperheet ry ja Transtukupiste järjestivät nettiluennon otsikolla *Intersukupuolinen lapsi perheessä*.

Mitä erityistä huomiointia tarvitsee lapsi, joka syntyy intersukupuoliseen kehoon? Miten tukea lasta ja koko perhettä lapsen kasvun eri vaiheissa? Luennossa nostetaan esille intersukupuolisten ihmisten ja läheisten kokemuksia ja toiveita. Luennoitsijana Transtukupisteen johtava sosiaalityöntekijä Maarit Huuska.

Ei-binäärien oikeudet

Ei-binääriys/muunsukupuolisuus on ollut yhteiskunnassamme erittäin näkymätön ilmiö. 1990-luvulla sitä pyrittiin kuvaamaan sanalla *transgender*. Toisaalta samalla sanalla tarkoitettiin myös transihmistä, jolla ei ole tarvetta tai mahdollisuutta kehon korjaukseen, vaikka eläkin muuten identiteettinsä mukaisesti. Termi sotki siis kuvaamaan asioita, ja myös siksi muunsukupuolisuuden kirjo saattoi jäädä monesti ymmärtämättä.

1980–90-luvuilla muunsukupuolisuus sai näkyvyyttä ikään kuin kiertotietä. Tuolloin puhuttiin nuorten aikuisten trendilehdissä paljon käsitteestä *gender bender*, jolla tarkoitettiin sukupuolen ilmaisua, joka haastoi binäärin sukupuolen. Käsitteen nykyinen vastine on *gender fuck*, ja saattoi ilmetä esim. raavaan partamiehen räikeästi feminiinisesti meikattuna versiona. Ilmiö on syntynyt alkuaan homokulttuurissa 1960–70-luvuilla, ja sen huomiota herättävinä keulakuvina oli monia pop-ikoneja, kuten Boy George, Prince, Annie Lennox, David Bowie.

Lähellä tätä käsitettä mediassa esiintyi myös käsite *gender blender*, jolla tarkoitettiin sukupuolistereotyyppien iloista sekoittamista. Molemmat käsitteet loivat 90-luvulla trendejä, joihin innostuttiin esim. iltajuhlissa – HeSeta järjesti *Gender Blender* -bileitä 90-luvulta 2000-luvun alkuun. Nämä muotivirtaukset antoivat tilaa sen ajan muunsukupuolisillekin ilmaista omaa identiteettiä.

Hoitojärjestelmä on valmistautunut tekemään kehollisia korjauksia joko miehestä naiseksi tai naisesta mieheksi, jolloin muunsukupuolisuutta ei ole otettu kunnolla huomi-

oon. ICD-9 ja DSN IV eivät tunnista muunsukupuolisuutta omana ilmiönään oikeastaan lainkaan. ICD-10:n mukaisissa diagnooseissa muunsukupuolisuus liittyy luokkaan *muu sukupuoli-identiteetin häiriö* F64.8. Muunsukupuolinen voi tarvita kehoa korjavia hoitoja, joita on ollut kuitenkin hyvin niukasti tarjolla tuon diagnoosin perusteella. Vuonna 2017 transpoliklinikat keskeyttivät muunsukupuolisten hoidot kokonaan "hyödyistä saadun puutteellisen näytön" takia.

Ei-binääri ihminen altistuu monin tavoin syrjinnälle. Yksi keskeinen syy tähän on, että heidän kohtaamansa ihmiset eivät tunnista eivätkä myöskään tunnusta heidän identiteettinsä olemassaoloa. Näin tekee myös koko yhteiskunta, joka jakaa ihmiset juridisesti joko miehiksi tai naisiksi.

Muunsukupuolisten keskinäinen tapaaminen on ollut jo pitkään osa Transtukupiste/SMOK:in toimintaa, ja näitä tapaamisia on ajoitettu myös TransHelsinki-tapahtumaan vuosina 2010, 2011, 2014 ja 2016.

Pohdinnan alla ovat olleet mm. seuraavat teemat:

- Haluatko yhdessä muiden kanssa pohtia omaa, ehkäpä epätyypillistä sukupuoli-kokemustasi?
- Miten pärjätä tutkimuksissa?
- Miten tehdä prosessista omansa?
- Vai pitäisikö mitään sittenkään korjata?
- Mitä hoitojärjestelmä tällä hetkellä tarjoaa transgendereille.

Yhteisöseminaareissa muunsukupuolisuus näkyy otsikoissa varsin säästeliäästi. Vuonna 1994 pidetty alustus aiheesta *Miten kokee genderblendari – Täytyykö kaikkien määrittellä itsensä?* vaikuttaa siltä, että tuolla sen ajan muotisanalla on ollut monia eri merkityksiä.

Myöhemmin seminaareissa on käsitelty ainakin seuraavia muunsukupuolisuuden liittyviä aiheita:

2012 Jenni Pupunen: *Transgenderiys ja japanilaiset muotityylit*

2013 Axu Saha: *Transgender-hoitojärjestelmä*

2020 Hippi Helminen: *Ei-binääriä omatoimiaktivismia*

2021 Paneeli ei-binäärien hoidoista

2022 Hippi Helminen: *Ei-binäärinen sateenkaarihistoria Suomessa – Mitkä ovat tärkeitä tekijöitä sukupuolen pohtimisessa ja identiteetin hyväksymisessä?*

Hybridipaneeli ei-binäärien hoidoista 20.11.2021. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Perheellistymiseen ja parisuhteeseen liittyvät oikeudet

Kuva: Kaisa Niittynen

Transihmiset eivät mahdu perinteiseen parisuhde- tai vanhemmuuskuvaan. Tämä näkyy mm. 2003 voimaan tulleessa translaissa, jonka hedelmättömyysvaatimus liittyy nimenomaan tähän asiaan. Kyseisen lain loppuaikoina sen vaateista luovuttiin jossain määrin, jolloin juridinen mies saattoi synnyttää tai juridinen nainen siittää, kun hedelmällisyys saattoi palautua vaadittujen hedelmättömäksi tekevien menetelmien puitteissa. Asiassa auttoi myös sukusolujen tallentamisen helpottaminen. Vanhemmuuteen vaikuttavat muut lait ovat muuttuneet vähitellen transihmisten perheellistymisen kannalta parempaan suuntaan. Vuoden 2017 avioliittolakiuudistus helpotti myös transihmisten parisuhteeseen liittyviä juridisia ongelmia.

Transihmisten arkiset perhekuviot voivat vaatia sellaiseen osallistuvalla erityistä ymmärrystä ja harkintaa.

Perheellistymisen reunaehdot olivat erilaiset nykyiseen verrattuna: Juridinen prosessi katkaisi haaveet lasten hankkimiselta, ja kesken parisuhteen puolisolle kertojat saattoivat olla jo perheellisiä. Näistä syistä perheellistyminen ei ollut kovin voimakkaasti esille alkuvuosina. Vuoden 2001 TransHelsinki-tapahtumassa pidettiin Vanhemmuus-seminaari, jossa pääpaino lienee ollut muu kuin perheellistyminen.

Sateenkaariperheitten mukaan tulo 2012 lähtien toi perheellistymisen voimakkaasti mukaan TransHelsinki-tapahtumaan. Perhetapaamisiin toivotettiin tervetulleiksi myös perheestä haaveilevat, ja järjestö on järjestänyt säännöllisesti tapahtumia teemalla *Miten lapsia tehdään perheissä, joissa on sukupuolen moninaisuutta* vuodesta 2013 lähtien.

Suhde läheisiin

Thea ja Gitta Helsinki Pride 2016:ssa. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Läheisille transihmisyys ei ole aina helposti ymmärrettävissä. Ongelmia syntyy erityisesti, jos asia käy ilmi vasta parisuhteen alettua. Tällöin puoliso voi kokea tulleeksi petetyksi, kokea oman naiseutensa/miehuutensa riittämättömäksi, pelätä muiden ihmisten pilkkaavia reaktioita tai tuntea puolison olevan väärää sukupuolta omiin seksuaalisiin preferensseihinsä nähden. Toisaalta erilaisuus voi olla mahtava voimavara suhteen osapuolille, ja he voivat löytää maailmasta yhdessä ulottuvuuksia, joita eivät olisi yksin löytäneet.

Translapsen vanhemmat vaikuttavat lapsen elämään erittäin voimakkaasti niin hyvässä kuin pahassakin. Vanhemmat voivat vähätellä lapsensa kokemusta, mikä voi johtaa erittäin vakaviin ongelmiin hauraan minäkuvan särkyessä.

Ymmärtäväiset vanhemmat antavat lapselleen tilaa kehittyä omaan suuntaansa sitä tukien.

Ongelmia voi syntyä myös lapsen kertoessa asiasta vasta aikuisena: ei ole harvinaista, että vanhemmat, perhe tai koko suku katkaisevat välit transihmiseen.

Omile lapsille kertominen on joskus myös haasteellista. Ideaalitapaus on, että lapsi tietää asiasta jo pienestä pitäen, jolloin hän pitää sitä yleensä täysin luonnollisena. Tällöin on syytä pitää huolta, että lapselle itselleen ei koidu asiasta harmia hänen liikkueessaan mahdollisessa transviihamielisessä ympäristössä.

TransHelsinki 96 –seminaarissa Helga Leinonen pohti, *kertoako läheisille vai jatkaako salaamista – näkökohtia henkilökohtaista ratkaisua varten*. Merja jatkoi pohdintaa avoimuudesta ystävä- ja tuttavapiirissä. Vuonna 1998 keskusteltiin transvestisuudesta ja transseksuaalisuudesta omasta ja läheisten näkökulmasta, alustukset, puhujina Tuija/Outi, Jenni, Tara ja Arja.

Vuonna 2000 Psykologi, seksologi ja perheterapeutti Elsa Almaas (Norja) piti puheenvuoron otsakkeella *Being a Wife of a Transperson*. Vuoden 2005 Transseminaarissa parisuhdepaneeli keskusteli Sexpon työntekijä Jussi Nissisen ohjauksessa otsikolla *Suhteellista vai suhteetonta*. Vuoden 2007 Transseminaarissa olivat vuorossa *Läheisten tarinat* ja vuoden 2010 Transseminaarissa trans- ja interihmiset keskustelivat läheisistä.

Ainakin vuodesta 1996 ohjelmassa oli Transtukipisteen järjestämiä keskustelutilaisuuksia etupäässä transvestiittien puolisoille. 2000-luvulla nämä tapaamiset muuttuivat laajemmin transihmisten läheisille tarkoitetuiksi, ja parisuhteen lisäksi mukaan tulivat myös polysuhteet vuonna 2010. Näitä tapaamisia on ollut vaihtelevasti vuoteen 2017 saakka. 2018 järjestetyssä *Suhteelliset*-ryhmässä kumppaneille ja puolisoille esiteltiin seuraavia teemoja keskustelun aiheiksi:

Ryhmässä keskustellaan läsnäolijoille ajankohtaisista aiheista. Painopiste on kumppanin puolison omilla ajatuksilla, tunteilla ja kokemuksilla. Käsitellyjä aiheita ovat muun muassa:

seksuaalisuus ja seksuaali-identiteetti

oma sukupuoli-identiteetti

suhteen hoitaminen ja oma jaksaminen

”kaapista tulo”: ratkaisut transprosessista ja -taustasta kertomisen suhteen prosessiin liittyvät käytännön asiat, esimerkiksi hormonien vaikutukset ja lääkäritapaamiset

perhe- ja parisuhdekäsitykset sekä lapset

suhteet vanhempiin, työkavereihin jne.

eroaminen, eri ratkaisut

Sateenkaariperheet ry:n tulo mukaan TransHelsinki-tapahtumaan vakiinnutti läheistapaamisiin perhenäkökulman, ja näitä tapahtumia on ollut säännöllisesti siitä lähtien. Ensimmäinen Sateenkaariperheiden TransHelsinki-tapahtuman yhteyteen järjestämä perhetapaaminen oli vuonna 2012. Tapahtumat on suunnattu sellaisille perheestä haaveileville, sitä suunnitteleville ja perheellisille, joiden perheessä vähintään yhdellä jäsenellä on sukupuolen moninaisuutta. Tapahtumissa painottuu voimakkaasti myös perheessä olevat lapset.

Perhe- ja läheisteemaan liittyy myös syksyllä 2017 auki olleeseen *Tyttöpoikatyttyöpoikatyttyö*-näyttelyyn Galleria Brondassa. Siinä kerrottiin neljän suomalaisen transnuoren tarinat heidän itsensä ja heidän perheidensä kertomina.

Transihmisten omahoito

Lääketieteelliseen prosessiin lähteneiden transihmisten elämään kuuluu itsestään huolehtiminen varsinaisten hoitotoimenpiteiden jälkeen. Hormonihoito on siinä keskeisessä asemassa, yleensä elämän loppuun asti.

Tämä teema liittyy olennaisesti Transtukipisteen antamaan palveluun, ja myös transjärjestöt ovat antaneet asiassa neuvontaa. TransHelsingin ohjelmassa se esiintyy vain 2010, jolloin Transtukipisteellä kokoontui Transnaisten hormoniryhmä johtavan sosiaalityöntekijä Maarit Huuskan ja aktivistien johdolla ja Transmiesten piikkiryhmä, jota kuvattiin seuraavasti:

Lyhyt kurssi pistämisen tekniikoista, välineistä, puhtaudesta, sisältäen käytännön harjoituksia. Kurssille ovat tervetulleita ne transmiehet ja heidän läheisensä, joille ei ole entuudestaan tuttua itselle (tai läheiselle) määrätyn testosteroni-injektion pistäminen kotioloissa. Ryhmän vetäjänä toimii laillistettu sairaanhoitaja.

Identiteetistä voimavaroihin

Transidentiteetissä on ihmeteltävää transihmisille itselleenkin. Näistä asioista ei ollut kaikkien saatavilla kovin paljon tietoa TransHelsinki-tapahtuman alkuvuosina, ja käsitys transihmisyydestä on laajentunut ja tarkentunut tuosta ajasta valtavasti. Tieto auttaa selittämään sitä, mitä minä olen, mistä se mahdollisesti johtuu, ja miten se liittyy ihmiskunnassa ilmenevään moninaisuuteen.

Ensimmäisinä vuosina esityksissä kiinnosti ilmiö itsessään, kuten Kate Alholan esitys *Trans-ilmiö maailmanhistoriassa* ensimmäisessä TransHelsinki-seminaarissa 1993. Seuraavan vuoden TransHelsinki-seminaarissa identiteettiä pohdittiin otsikolla *Näkökulmia sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiin*, jossa ilmenee myös itsemäärittelyoikeuden ajatus:

- Miten kokee genderblendari – täytyykö kaikkien määritellä itsensä?
- Onko heterous normaalia? Johtuuko trans-ilmiö jostakin ja mistä sitten?

Vuoden 1997 Transseminariin saatiin Amerikan alkuperäiskansan edustaja Marjorie Schutzer kertomaan Lakota-kansan sukupuolikäsityksestä.

Vuoden 1998 Transseminaarissa esiteltiin Maija Kerosuon pro gradu –tutkielmaa aiheesta transvestisuus. Vuonna 2005 Transseminaarissa Marita Karvinen luennoi teemasta *Nainen, mies, moni muu: sukupuolen kulttuurinen rakentuminen*. Samassa seminaarissa kuultiin eri asiantuntijoiden näkökantoja aiheesta *Totuus sukupuolesta*.

Vuonna 2009 käsiteltiin transilmiötä jälleen laajemmin kuvauksella:

Totuuksia transihmisyydestä

Jos ei nyt totuuksia, niin ainakin keskustelua uusimmista tutkimustuloksista. Keskusteluun johdattavat Transtukipisteen työntekijät ja Trasekin puheenjohtaja. Tule ja tulkitse!

2012 TransHelsinki-yhteisöseminaarissa Otso H. mietti, *mitkä viisi asiaa haluaisi kertoa teini-ikäiselle itselleen sukupuolesta*.

Identiteettiin liittyviä näkökulmia alettiin käsitellä yhä laajemmin. Vuoden 2007 Transseminaarissa Maarit Huuska puhui häpeästä otsikolla *Kuinka lohikäärme kesytetään?* Samassa tilaisuudessa Seksuaalipedagogi Juha Kilpiä puhui identiteettiin liittyvästä hämmennyksestä otsakkeella *Huomioita maailman laidalta*:

Ensinnä tuli omaprosessi sukupuolisuudesta, sitten kaiken sekavuuden aiheuttama hämmennys, jota seurasi asioiden avautumisen kokemus ja transmaailman ihailun muuttuminen ulkopuolisuuden tunteeksi, josta lopulta surun ja huolen kautta päädyttiin toivon ja voiman näkemiseen. Rohkeutta kohtaa maailmassa niin vähän, minuun se tekee aina vaikutuksen.

Vuonna 2013 Sade Kondelin toi esiin tutkimuksellista näkökulmaa otsikolla *Transihmisiltä transihmisistä transihmisille: näkökulma akateemiseen transtutkimukseen*, ja Julian Honkasalon *Transsankareita* korosti voimaannuttavia elementtejä.

Tietoa transihmisyydestä on pyritty levittämään myös suuren yleisön keskuuteen. Tämä on tapahtunut someilmoittelun ja lehdistötiedotteiden ohella myös TransHelsinki-tapahtumaan ajoitettuna taideprojekteina.

Tällaisia ovat olleet mm. Miiko Toiviaisen produktio *Waiting for My Real Life to Begin & The Smiths: How Soon Is Now?* vuonna 2013, Valto Kuuluvaisen vierailuesitys *Eino – henkilökohtainen sukupuolihistoria* Valtimoteatterissa vuonna 2016 ja *Sukupuolena ihminen* –valokuvanäyttely vuosina 2016 Third Space-galleriassa ja 2017 Kulttuurikeskus Stoassa.

Pelkän tiedon jakamisen rinnalla esiin on noussut myös voimavaranäkökulma. Vuonna 2000 Norjalainen lääkäri, seksologi ja perheterapeutti Esben Benestad / Esther Pirelli piti estityksen otsikolla *Being Openly Transperson and Coming Out Process*.

Vuoden 2009 Yhteisöseminaarissa käsiteltiin onnellisuutta ja pidettiin *Voimavarat ja vahvuudet* -työpaja. Vuonna 2010 työpajan otsikko oli *Ole läsnä*.

Työryhmässä tutustutaan omaan läsnä olemiseen. Tarkoitus on saada kokemuksia, kuunnella kehon tarpeita ja tulla tietoisemmaksi omasta itsestään/kehostaan.

Vuoden 2012 TransHelsinki-yhteisöseminaarissa Minna Aspnäs puhui Transprosessin voimaannuttavista elementeistä, ja seuraavana vuonna Miska piti puheenvuoron osallisuudesta.

Vuonna 2020 pidettiin virtuaalinen *Päiväkirjajklubi* ja vuonna 2021 *Runotyöpaja*, jonka tuotoksia esitettiin iltajuhlissa.

Lotta Jäppisen runoesitys iltajuhlissa Yo-talolla 20.11.2021. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Visuaalista voimavaranäkökulmaa käsitellään kappaleessa [Ulkoinen olemus](#).

Ikääntyminen

Eveliina HelsinkiPride 2014:ssa. Kuva: Anukatariina Saloheimo

TransHelsinki-tapahtuman alkuaikoina toimijat olivat pääosin nuorehkoja. Vuosikymmenten aikana on havahduttu, että ikää karttuu itse kullekin. Sateenkaaripiireissä nähtiin, että yksilöiden itsemääräämisoikeus kapenee usein toimintakyvyn hiipuesssa, ja se koskee erityisen voimakkaasti seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen oikeuksia cis-heteronormatiivisessa hoito- ja hoivaympäristössä. Siksi on ruvettu rakentamaan malleja ja hankkeita, joissa itsemääräämisoikeus pyritään säilyttämään mahdollisimman kauan.

Setalla oli projekteja nimellä *Yhdenvertainen vanhuus*. Projektit tekivät sateenkaarisenioreja ja heidän tarpeitaan näkyväksi, ja tuottivat aiheesta koulutusta ennen kaikkea sosiaali- ja terveysalalla jo työskenteleville, ja alan opiskelijoille. Sen puitteisissa järjestettiin 16.11.2016 *Sukupuolen moninaisuus ikääntyneille suunnatuissa palveluissa* -tilaisuus.

Syrjimättömyys urheilussa ja liikunnassa

Transihmisten urheilu- ja liikuntamahdollisuuksia rajoittavat ennen kaikkea pukeutumistilat ja sarjojen sukupuolittuneisuus. Molemmissa transfeminiinit voidaan kokea eri tavoin uhaksi, ja kaikki sukupuolivähemmistöihin kuuluvat voivat tulla muillakin tavoilla syrjityksi tai häirityksi.

Kokoon saadussa materiaalissa ensimmäinen urheiluun liittyvä puheenvuoro oli vuoden 2008 yhteisöseminaarissa, jossa eräs puhuja, nuoruudessaan painijoukkueessa mukana ollut transnainen käsitteli transihmisten liikuntamahdollisuuksia. Vuoden 2014 Historiaseminaarissa Markku-Pekka (Minna-Maaria) Antikainen kertoi, miten tulla jääprinsessaksi viisikymppisenä. Seuraavana vuonna DwC järjesti mittavamman *Urheilun syrjimättömyys* -seminaarin Töölön kisahallissa.

Minna-Maaria Antikainen avaamassa *Urheilun syrjimättömyys* -seminaria 20.11.2015 Töölön kisahallissa. Kuva: Anukatarina Saloheimo

Oikeus omaan seksuaalisuuteen

Yksilön sukupuoli ja seksuaalisuus eivät ole välttämättä ”samasta puusta veistettyjä”. Erityisen totta tämä on transihmisten kohdalla, erilaisia sukupuolen ja seksuaalisuuden yhdistelmiä on mittaamaton määrä. Oma seksuaalisuus voi olla tällöin hämmennävä asia. Hämmennystä se voi aiheuttaa myös silloin, kun joku muu alkaa tehdä oletamia transihmisen seksuaalisuudesta.

Yksi haasteita tuottava asia on suhde omaan, omaa kokemusta vastaamattomaan kehoon. Omat mutkansa seksuaalisuuden ilmentämiseen tuovat myös korjaushoidot, joiden tulokset eivät aina täytä toiveita seksuaalisuuden täysimääräiseen toteuttamiseen.

Toisaalta transihmisten seksuaalisuus voi avata teitä maailmoihin, joita muiden on vaikea edes kuvitella.

Seksuaalisuus näkyy Transseminaarien puheenvuorojen otsikoissa ensimmäistä kertaa 1995, jolloin Jenny Sand luennoi *TV-ihmisten seksuaalisuudesta*. Samassa seminaarissa käsiteltiin myös seksuaalisuutta sekä ennen leikkausta että leikkauksen jälkeen.

Seuraavan kerran seksuaalisuus näkyy TransHelsinki-ohjelmassa vuonna 2010, jolloin Transtukipiste järjesti tilaisuuden nimeltään *Seksuaalisuus ja pari-/polysuhde. Keskusteluryhmä sinkuille, pareille ja polyille*. Vuosina 2011 ja 2012 Transtukipisteellä

pidetyt seksuaalisuusryhmät oli suunnattu ”transihmisille ja heidän läheisilleen, kaikille, joita aihe mietityttää omakohtaisesti”. Vuosina 2015-2016 seksuaalineuvontaa antoi Sinuiksi-hanke ja Poikien talo kuvauksella

Seksuaalineuvoja Tommi P. Pesosen kanssa voit keskustella sinulle merkityksellisistä asioista seksuaalisuuteen liittyen esimerkiksi seksistä, ihmissuhteista, aistillisuudesta, aseksuaalisuudesta, korjausprosessin vaikutuksesta seksuaalisuuteen, seksuaalisesta suuntautuneisuudesta ja seksuaalisesta kaltoinkohtelusta.

Seksuaalisuutta on käsitelty varsin vähän Yhteisöseminaarissa. Vuonna 2013 Otso Helos piti esityksen otsikolla *Transmies törmäilee seksisiin*.

Vuonna 2014 *Kunnioittava kosketus* –työpajassa transihmisille ja heidän kumppaneilleen avoimessa kosketustyöpajassa käsiteltiin sitä, mitä on toisen kunnioittava koskettaminen, miten kunnioittaa omia ja toisen rajoja pari- tai monisuhteessa, ja tehtiin pieniä harjoitteita.

Muissa tapahtumissa seksuaalisuus on ollut esillä ennen kaikkea vuonna 2015 *Elokuvia ja sidontaa* –illassa, jossa

Wonderlust ja *Transforces* juhlivat seksin, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta. Illan aikana kokeillaan japanilaista sidontaa sekä katsotaan Buck Angelin dokumenttielokuva *Sexing the Transman*. Kaikki iloisessa ja intohimoisessa seurassa!

Ulkoinen olemus

Ulkonäkö on erityisen tärkeä transvestiiteille, joille ulkoinen muutos miehisestä ulko-
muodosta naiselliseen suloisuuteen on usein äärettömän tärkeä osa omaa olemista.
Transvestiitilla taito luoda luonteva ja tyylikäs kokonaisuus on usein kovin vajavainen,
jos on elänyt lapsuuden ja nuoruuden tätä ominaisuutta salaillen. Siksi transvestiittien
tukitoiminnassa opastus naisten ulkoiseen maailmaan on ollut tärkeä elementti.

Anne Tiitti meikattavana Liivi-Leenojen muotinäytöstä varten kesällä 2002. Kuva: Tiga

Oman sukupuolen mukainen ulkoinen olemus voi olla tärkeä muillekin transihmisille, mm. siksi, että se voi vähentää kehoristiriidan kokemusta ja tukee sosiaalista elämää omassa sukupolessa. Varsinaisten kirurgisten toimenpiteiden lisäksi tämä voi tarkoittaa esim. transnaisten karvan- tai parran poistoa tai hiussiirteitä hiustenlähtöä korvaamaan. Omaa sukupuolen ulkoista olemusta voidaan vahvistaa myös harjoittelemalla tyyppillistä asento- ja liikekieltä.

Ulkonäön suhteen voidaan myös tehdä voimauttavia harjoituksia esimerkiksi valokuvien avulla.

Vuonna 1995 tarjottiin ammattilaisten järjestämää tyylikurssia sekä naisille että miehille. Esiteltävistä meikkituotteista päätellen ainakin naisille oli muutakin kauneutta tarjolla. Vuonna 1996 oli ohjelmassa *Perinteinen tyyli-iltapäivä, tällä kertaa värien ja pukeutumistyylien merkeissä*. Perinteinen viittaa siihen, että DwC:llä oli tällaisia tilaisuuksia paljon TransHelsinki-tapahtuman ulkopuolellakin. Vuonna 1997 käytiin läpi *Kehoilmaisuun lyhyt oppimäärä*, vetäjinään Tommi Pesonen & Lotta Ora. TransHelsinki-99:ssä oli monipuolinen ulkonäköön liittyvä kattaus, joka sisälsi peruukkien ja siliikoniproteesien esittelyä, iho- ja partakarvojen poistoesityksen (Susan Laird, USA), ja neuvoja ja yksilöllistä ohjausta meikkauksessa, ihonhoidossa ja peruukkien hoidossa. Peruukkeja esiteltiin myös vuosina 2000 ja 2001.

Binääreille transihmisille usein tärkeä läpimenneema tuotiin esiin vuoden 2003 transseminaarissa otsikolla *"Peili": Keskustelua ulkonäöstä ja läpimienosta. Erilaisia naisia ja miehiä kertoo omasta tyylistä*.

Vuonna 2007 oli ohjelmassa *Vintage-ilta Hantta Krausen aarrekammiossa*:

Wilma S:n kotona on tarjolla edullisia naisten käyttö- ja esiintymisvaatteita.

Kauneus oli esillä myös vähän erikoisessa episodissa, kun alkuvuosina eräässä seminaarissa oli Italialaisia kirurgeja esittelemässä leikkausmenetelmiään, ja keskusteltiin muutenkin kirurgisista hoidoista. Mukaan tuli myös kuuluisa kotimainen kauneuskirurgi-

gi Rolf Nordström esittelemään omia palvelujaan, ilmeisesti olettaen Kelan maksavan ne muiden hoitokulujen mukana.

DwC:n järjestämät kauneustapahtumat katosivat sittemmin ohjelmistosta lähes tyystin. Viimeinen siihen suuntaan liittyvä esitys oli Jenni Pupusen esitys *Transgenderiys ja japanilaiset muotityylit* vuoden 2012 yhteisöseminaarissa.

Ulkonäkö tuli muilla tavoin esiin kehonkuvaan liittyvinä esityksinä ja työpajoina. Vuoden 2003 Transseminaarissa Raini Vallinharju kertoi Transihmisistä kuvataiteessa. Vuonna 2009 pidettiin työpaja nimeltään *Voimauttava valokuva: oma kuva näkyväksi!*

Pajassa rakennettiin ja tutkittiin sen esitteen mukaan merkityksellisiä oman elämän kuvia, erityisesti omakuvia:

Missä valokuvissa tunnistan sen ihmisen, joka todella olen? Miten minua saa katsoa? Ota mukaan yksi valokuva, joka on itsellesi mieluinen, joka kuvaa itseäsi sellaisena kuin itse näet itsesi. Vetäjinä erikoislääkäri Mika Venhola ja valokuvaaja Miina Savolainen.

Samana vuonna järjestettiin *Dr.Sketchy's Kabareepiirustusklubi*, jossa piirrettiin elävää mallia, mallina Valerie Gourmandise. Vuoden 2011 tapahtuman *Ääni, keho ja niiden suhde sukupuoli-kokemukseen* -työpajassa keskityttiin äänentuoton lisäksi

...kehon jännitystilojen tunnistamiseen ja avaaminen, kohteinaan transmiehille tyypilliset kehon virheasennot, tunteet ja lihasmuisti sekä tunnelukat ja niiden vaikutus ääneen.

Ääni

Omaa sukupuolta vastaamaton ääni on usealle transihmiselle arka paikka. Testosteroni alentaa useimmiten äänenkorkeutta, mutta naishormoneilla ei ole vastaavaa vaikutusta, jos testosteroni on jo ehtinyt sen alentaa. Siksi erityisesti transnaiset kaipaavat muita apuja feminiinisen äänenkäytön tueksi. Äänihuulileikkaus voi nostaa äänenkorkeutta, mutta pysyviä tuloksia ei sillä aina saada. Siksi äänenkäyttöharjoitukset ovat keskeinen keino sopivan äänen saavuttamiseksi. Niistä on hyötyä myös transmiehille.

Ensimmäinen ääneen liittyvä puheenvuoro kuultiin vuoden 1996 Transseminaarissa. HYKS:n korvaklinikan erikoislääkäri Heikki Rihkanen puhui otsikolla *Äänihuulten kirurgiset hoitomahdollisuudet. Viimeisimmät leikkaustekniikat ja saavutukset*.

Ääniteema nousi vahvasti esiin TransHelsinki-tapahtumassa vuodesta 2011 lähtien, jolloin se oli muutenkin esillä Transtukupisteen toiminnassa. Tällöin aloitti toimintansa transfeminiinien *Röhinä*-ryhmä, joka muutti myöhemmin nimekseen *Solina*, Röhinän siirtyessä transmaskuliinien ääniryhmän nimeksi.

Vuonna 2011 pidettiin tilaisuus nimeltään *Ääni, keho ja niiden suhde sukupuolikokemukseen*, jossa pohdittiin äänen ja kehon suhdetta sukupuolikokemukseen sekä äänen ja kehon hallintaa. Vetäjänä oli laulupedagogi AMK Demian Seesjärvi, joka kertoi

omasta kokemuksestaan esiintyvänä ja laulua opiskelevana transmiehenä. Tilaisuudessa keskityttiin kehon jännitystilojen tunnistamiseen ja avaamiseen, transmiehille tyypillisiin kehon virheasentoihin, tunteisiin, tunnelukkoihin ja lihaskuistiin ja niiden vaikutukseen ääneen. Näkökulmina olivat myös kehon ja äänen huolto äänen muutosvaiheessa.

Demian Seesjärvi veti myös transmaskuliinien laulutyöpajan.

Osallistujilla ei tarvitse olla aikaisempaa laulukokemusta. Mukaan vesipullo, n. 5 cm paksu kirja ja rennot mukavan tuntuiset vaatteet. Käymme läpi kehoharjoitteita, jotka avaavat hengitys- ja äänielimistöä. Harjoitteet ovat erityisesti suunniteltu transmiehille. Tutustumme ääneemme ja kehoomme lempeästi ääniharjoitteiden ja kehorentoutusharjoitteiden avulla. Lopuksi keskustelemme äänestä ja kehosta sekä tuntemuksista, joita harjoitukset herättivät.

Demian Seesjärvi esitelmöi vuoden 2014 historiaseminaarissa aiheesta *Transsensitiivisen äänenkäytön opetuksen kehittäminen transmiehille*. Samassa tilaisuudessa kastroattilauluperinteeseen perehtynyt Janne Jokinen kertoi kastroattilauluperinteestä ja esitti aarian Händelin oopperasta *Alcina*.

Äänityöpajojen tuotoksia myös esiteltiin. Vuoden 2012 yhteisöseminaarissa Röhinäryhmä esitti kuunnelman: *Otteita maallisten ilojen puutarhasta*, ohjannut teatteriohjaaja Aino Kivi. Vuonna 2014 omia taitoja koeteltiin ja esiteltiin yhteislaulutilaisuudessa. Solinaksi nimensä muuttanut transfeminiinien ryhmä esitti vuoden 2016 yhteisöseminaarissa *Ranskalaiset korot*.

Tämän jälkeen ääniteema ei näy TransHelsinki-ohjelmissa.

Uskonto ja identiteetti

Uskonnolla ja hengellisyydellä on kahtalainen suhde transihmisiin ja samalla myös TransHelsinkiin. Yhtäältä monella on ikäviä kokemuksia konservatiiviuskovaisten hyökkäyksistä transihmisten oikeuksia kohtaan, ja se on voinut ilmetä poliittisena vihamielisyytenä, syrjintänä tai suoranaisena henkisenä väkivaltana. Toisaalta osa transihmisistä kaipaa elämäänsä hengellisyyttä ja heillä on tarve tulla otetuksi hyväksytyksi osaksi hengellisten yhteisöjen jäsenyyttä, ja löytää uskonnosta aidon rakkauden sanoman.

Tiina Stark, urut ja kirkkokansa. Kuva: Tiina Starkin arkistosta

Hengellisiä aiheita on käsitelty TransHelsingissä aika ajoin.

2.11.2001 keskusteltiin Trasekin teemaillassa siitä, miten uskonnot kohtaavat transihmisten

1.11.2002 Malkus ja HeSetan kristillinen ja elämäntutkimuksellinen ryhmä järjestivät keskusteluillan teemalla *Vähemmistönä vähemmistön sisällä*.

7.11.2003 irroteltiin perinteisen uskonnollisuuden ulkopuolella, kun *Elämäkatsomusillassa* filosofoitiin kynttilänvalossa, ja paikalla oli myös ennustaja.

27.10.2007 Transseminaarissa Tiia Aarnipuu puhui teemasta *Sukupuolen muunnelmia kuolleissa ja elävissä uskonnoissa*.

27.10.2007 pidettiin TransHelsingin sateenkaarimessu, ja yhteisöön kuuluva työntekijä piti saarnan. Saarnan sanomana oli, että myös intersukupuolinen ihminen on Jumalan kuva.

18.11.2014 Trasekin ja Yhteys-liikkeen tilaisuudessa keskusteltiin sukupuolivähemmistöjen asemasta ja oikeuksista, meneillään olevasta translain muutoksesta sekä siitä, mitä sukupuolivähemmistöt odottavat kirkolta.

21.11. 2014 Historiaseminaarissa esitettiin *Jumala loi – saarna moninaisuudesta*, jonka teksti oli Suomen historian ensimmäisestä kirkossa pidetystä saarnasta, jossa puhutaan sukupuolen moninaisuudesta oikeilla nimillä ja kunnioittavasti.

20.11.2009 pidettiin Transmessu Rekolan kirkossa.

21.11.2020 Sami Haapoja kertoi Yhteisöseminaarissa elämästään uskonnollisessa yhteisössä

Transihmiset ja sosiaalinen ympäristö

TransHelsinki-tapahtumissa on pohdittu sitä, miten ympäröivä yhteiskunta suhtautuu heihin, ja mitä kaapista ulostulo merkitsee. Teema on ollut implisiittisesti esillä lukuisissa puheenvuoroissa, mutta yksinään sitä on käsitelty harvakseltaan.

27.9.1997 TransHelsinki-seminaarissa käytiin Round-Table-keskustelu aiheesta *Transvestiittina Suomessa eilen, tänään ja huomenna*.

Yksi tärkeä tavoite on saada ympäristö kokemaan sukupuolivähemmistöt normaalina osana yhteiskuntaa. Tässä transhenkilö tanssimassa Marifet-ryhmän kanssa TransHelsinki 2016 – tapahtuman etkoilla Kellohallissa 12.11.2016. Kuva: Irene Piippola

23.9.2000 TransHelsinki-seminaarissa Lääkäri, seksologi ja perheterapeutti Esben Benestad / Esther Pirelli (Norja) luennoi omakohtaisista kokemuksistaan otsikolla *Being Openly Transperson and Coming Out Process*.

Vuoden 2003 Transseminaarissa oli ohjelma nimeltään *Median luomat mielikuvat. Keskustelemassa mielikuvien luoja ja kohteet*. Tuossa yhteydessä katsottiin yhden "luojan", Aurora Reinhardin videot *Poikatyöt* ja *Female*.

TransHelsinki on ollut ennen kaikkea yhteisön tapahtuma, mutta välillä siellä on ollut myös ohjelmaa suoraan ympäröivälle yhteiskunnalla. Vuonna 2005 pidettiin kokonainen Verkostopäivä hoito- terapia- ja sosiaalityön ammattilaisille, joilla on asiakkaina sukupuoleltaan moninaisia lapsia, nuoria tai aikuisia tai heidän perheenjäseniään.

18.11.2018 Anukatariina Solonen pohti suomalaisen miehen hämmennystä uusien asioiden, erityisesti sukupuolen moninaisuuden kohtaamisessa otsikolla *Mikä Perus-Jamppaa ahdistaa?*

Turvalliset sukupuolierytyiset tilat ja sukupuolivähemmistöt

Olenkohan varmasti oikeassa pukkarissa....? Kuva: Anukatariina Saloheimo

Peseytymis- ja pukeutumistilat ja WC:t ovat olleet haaste sukupuolivähemmistöihin kuuluille: paikka tuntuu olevan aina väärä. Ei-binääreille ei ole joskus osoittanut mitään tilaa pukeutumiseen ja peseytymiseen. Intersukupuolista kehoa voi olla traumaattista pitää muiden nähtävillä.

Erityinen ongelma on transfeminiinien kohdalla se, että heitä voidaan pitää uhkana muille naisille. Tätä uhkakuvaa on paisuteltu erityisesti viime aikoina oikeistopopulistien ja TERF-piirien toimesta, ja se nousi heidän erääksi keskeiseksi teemakseen vastustaa translakiuudistusta.

Lainsäädäntö ei anna tilanteeseen yksiselitteistä vastausta. Asiasta annetut Tasa-arvovaltuutetun lausunnotkaan eivät ole kauhean loogisia ja transfeminiinien oikeuksia tukevia.

Teemaa on käsitelty TransHelsingissä aika vähän.

19.11.2013 on järjestetty paneeli nimeltään *Separatistiset tilat ja sukupuolen moninaisuus* sukupuolen moninaisuuden ja nais erityisten tilojen yhteensovittamisesta, jossa on nostettu keskusteluun seuraavia asioita:

Sukupuolen moninaisuus on ollut kipupisteenä separatistisissa tiloissa.

Ketkä ovat tiloihin tervetulleita? Voivatko naisten separatistiset tilat olla turvallisia myös sukupuolivähemmistöille?

Transyhteisö

Transyhteisössä on alaryhmiä, joiden intressit ovat vaikuttaneet poikkeavan toisistaan aika tavalla. Kun tukitoimintaan ja agendan ajamiseen on ollut aina rajalliset resurssit, on voitu pelätä niiden suuntautuvan muille kuin omalle ryhmälle. Välillä on jopa katsottu, että yhden ryhmän tapa ajaa agendaansa olisi vahingollinen toiselle. Siksi yhteiselo ei ole ollut aina ruusuilla tanssimista.

Aihe korostui tapahtuman alkutaipaleella. Ensimmäisessä TransHelsinki-seminaarissa 1993 Setan sosiaalisihteri Ari Saukkonen käsitteli transyhteisön sosiaalisia аспекteja. Vuonna 1996 Helena käsitteli asiaa transvestiittien kannalta otsikolla *Transvestiitit transyhteisössä. Kurkistus historiaan, nykytilaan ja tulevaisuuden haaveet.*

Transtukipisteen roolista ja sen tarpeesta transihmisten tukena keskusteltiin vuoden 1996 Transseminaarissa otsikolla *Transtukitoiminta v. 2000. Transtukitoiminnan sosiaalinen tilaus?*

Tämän jälkeen tema ei näy TransHelsinki-tapahtumien ohjelmissa.

Transihmisten ja -yhteisöjen historia

Transyhteisön organisoidulla toiminnalla on jo vuosikymmeniä pitkä historia, yksittäisillä transihmisillä sitä vieläkin pitempi. TransHelsinki-tilaisuuksissa on pysähdytty muistelemaan tätäkin.

23.9.2004 Transtukipisteen keskustelutilaisuudessa pohdittiin, *Mistä tullaan ja mihin mennään?* Setan 30- ja Transtukipisteen kymmenvuotisen taipaleen merkeissä.

14.11.2009 pidettiin osana TransHelsinki-semimaaria paneeli otsikolla *Trans vuosikymmenestä toiseen*, jossa osallistujat kertoivat, miten he ovat kokeneet transelämän eri vuosikymmeninä.

21.11.2014 TransHelsinki-viikolle sijoitetussa Setan 40-vuotis- ja Transtukipisteen 20-vuotistilaisuudessa Kati Mustonen käsitteli sukupuolivähemmistöjen historiaa otsikolla *Kaapista sateenkaarilipun alle – suomalaisten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*.

22.11.2017 Setan seniorityö järjesti muistelutyöpajan Helsingin kaupunginmuseolla, jossa muisteltiin menneitä aikoja sateenkaariaktiivismin näkökulmasta. Joitakin muita vapaamuotoisia muistelutapaamisia on pidetty tuonkin jälkeen.

25.11.2023 Anukatariina Saloheimo piti esityksen otsikolla *Katkelmia TransHelsinki-historiasta*.

Elävää historiaa: 1960-70-luvun transvestiittiaktivit BB ja Kirsti tapaavat DwC:n syystapaamisessa syyskuussa 2014. Kuva: Anukatariina Saloheimo

Tulevaisuuden näkymiä

TransHelsinki-tapahtuman historian aikana sen agenda on muuttunut monin tavoin: Tautiluokitus, hoitokäytännöt, sukupuolen vahvistaminen, oman etunimen hankkiminen ja yhdenvertaisuus ovat menneet parempaan päin niin säädösten kuin käytännönkin tasolla.

Tilanne on kuitenkin kaukana optimaalisesta, ja työtä transihmisten yhdenvertaisten oikeuksien toteutumiseksi on vielä paljon jäljellä. Tavoitteena on oltava, että jokainen sukupuolivähemmistöön kuuluva voi kokea olevansa yksi yhdenvertainen kansalainen kaikkien muiden joukossa ilman pelkoa syrjinnästä tai siitä, että ei saa tarvitsemiaan palveluja.

Jotta tämä unelma saavutetaan, on tehtävä töitä itsemäärittelyyn perustuvan sukupuolen vahvistamisen puolesta, joka ottaa huomioon myös alle 18-vuotiaat. Eibinääreille pitää antaa mahdollisuus vahvistaa sukupuoli muuksi kuin mieheksi tai naiseksi – jos tällainen sukupuolijako on ylipäättään tarpeen yhteiskunnassa. Intersukupuolisten esteettisellä perusteella tehty kirurgia on saatava loppumaan, ja transihmisten hoidot aidosti potilaan tarpeen mukaisiksi.

Monen jo voimassa olevan lain toteutumista on seurattava. Nimilaki alkaa sujua jo kohtuudella, mutta syrjintään liittyvät lait eivät toteudu läheskään kaikkien sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kohdalla. Asiaa pahentaa edelleen kasvava konservatiiviuskovaisten ja oikeistopopulistien lanseeraama vihakampanja.

Näihin auttavat tieto niille, joilla ei ole tiukkoja negatiivisia asenteita, ja vähittäinen totuttaminen niille, joille asia on outouttaan pelottava. Varsinaiisiin vihanlietsojiin voi-

daan vaikuttaa edellä mainittujen valtaväestön ihmisten avulla, kun he ovat luomassa ilmapiiriä, jossa ei katsota hyvällä transvihamielistä käytöstä. TransHelsinki on yksi foorumi monien joukossa, jossa voidaan luoda kohtaamisia yhteiskunnan avainhenkilöiden ja transyhteisön välillä. Tämä funktio tulee olemaan tärkeä tästäkin eteenpäin.

Toinen funktio on toimiminen transyhteisön itsensä kohtaamispaikkana. Suomessa ei ole kovinkaan paljon muita juuri tähän tarkoitettuja tilaisuuksia. Tässä nimenomaan Yhteisöseminaarit ja iltajuhlat ovat edelleen tärkeitä.

TransHelsingin järjestäminen on nykyään täysin kansalaisjärjestöjen varassa, eikä mikään järjestö ole ilmoittautunut päävastuuseen. Sen koordinointi on siksi suhteellisen haavoittuva: vapaaehtoinen vastuhenkilö voi ilmaantua tai olla ilmaantumatta, ja muutkin aktiivit toimivat vaihtelevien voimavarojensa varassa. Tilaisuuden rahoitusta toki tuetaan järjestöjen taholta, joten kohtuukustannuksia vaativia tilaisuuksia ei ole sen takia yleensä jäänyt järjestämättä.

TransHelsingin perintö osana sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oikeuksien ja yhteisöllisyyden edistämisessä on tärkeä osa tätä työtä. Toivoo sopii, että järjestöt jaksaisivat jatkaa sen kehittämistä uudistaen ja vahvistaen.

TransHelsinki-tapahtumien statistiikkaa

TDOR-tapahtumat

2010

Paikka: Tuomiokirkon portaat

Puhuja:

2011

Paikka: Kiasman edusta

Puhuja:

2012

Paikka: Pikkuparlamentin edusta

Puhuja: Paavo Arhinmäki

2013

Paikka: Narinkkatori

Puhuja:

Juontaja:

2014

Paikka: Narinkkatori

Puhuja:

Juontaja:

2015

Paikka: Narinkkatori

Puhuja: Jaana Pelkonen

2016

Paikka: Kaisaniemen puisto

Puhujat: Krister Karttunen, Hanna Lep-
pänen

Juontaja: Samuel Susilinna

2017

Paikka: Eduskuntatalon portaat

Puhuja:

2018

Paikka: Eduskuntatalon portaat

Puhuja: Kasper A Kivistö

2019

Paikka: Eduskuntatalon portaat

Puhujat: Lola ja Kelet

2020

Paikka: Virtuaalinen

Puhujat: Pii Anttonen ja Late Mäntylä

2021

Paikka: Kansalaistori

Puhuja: Mona Bling

2022

Paikka: Stadionin puisto

Puhuja: Susanna Viljanmaa

2023

Paikka: Stadionin puisto

Puhuja:

TransHelsinki-yhteisöseminaarit

1993

Aika: 16.10.

Paikka: Kampin palvelutalo

1994

Aika: 24.9.

Paikka: Hgin Työttömät ry:n toimitila
Tennispalatsi

1995

Aika: 23.9.

Paikka: Hgin Työttömät ry:n toimitila
Tennispalatsi

1996

Aika: 5.10.

Paikka: Hgin Työttömät ry:n toimitila
Tennispalatsi

1997

Aika: 27.9.

Paikka: Ravintola VPK, Albertinkatu 29

1998

Aika: 26.9.

Paikka: Helsingin työttömien toimitila,
Nokiantie 2-4

1999

Aika: 25.9.

Paikka: Helsingin työttömien toimitila,
Nokiantie 2-4

2000

Aika: 23.9.

Paikka: Kampin palvelukeskus

2001

Aika: 3.11.

Paikka: ?

2002

Aika: 2.11.

Paikka: Marttahotelli

2003

Aika: 8.11.

Paikka: Arbis

2004

Aika: 20.11.

Paikka: Helsingin yliopiston Koulutus- ja
kehittämiskeskus Palmenia

2005

Aika: 26.11.

Paikka: DTM:n alakerta Roba

2006

Aika: ?

Paikka: ?

2007

Aika: 27.10

Paikka: DTM

2008

Aika: 15.11.

Paikka: ?

2009

Aika: 14.11.

Paikka: Helsingin yliopiston pääraken-
nuksen vanhan puolen auditorio

2010

Aika: 20.11.

Paikka: Tieteiden talo

Juontaja:

2011

Aika: 20.11.

Paikka: Allianssi-talo

2012

Aika: 24.11.

Paikka: Kirjan talo

2013

Aika: 23.11.

Paikka: Kirjan talo

2014

Aika: 22.11.

Paikka: Kirjan talo

2015

Aika: 21.11.

Paikka: Kirjan talo

2016

Aika: 17.11.

Paikka: Pasilan kirjasto

2017

Aika: 18.11.

Paikka: Kaapeli Turbiinisali

2018

Aika: 22.11.

Paikka: Allianssi-talo

2019

Aika: 19.11.

Paikka: Elokvateatteri Orion

2020

Aika: 21.11.

Paikka: Virtuaalinen seminaari

2021

Aika: 20.11.

Paikka: Yo-teatteri

2022

Aika: 19.11.

Paikka: Kvääristö

2023

Aika: 25.11.

Paikka: Sateenkaariperheiden toimisto
Haapaniemenkatu 7-9

Iltajuhlat ja vastaavat

1993

Aika: 16.10.
Paikka: New Faces
Järjestäjät: HeSeta
- *Gender-bileet*

1994

Aika: 24.9.
Paikka: Tavastia
Järjestäjät: Plastic Pony
- *Never Mind the Gender-bileet*

1995

Aika:
Paikka: Kaisaniemi
Järjestäjät: Suzi
- *Dress in Your Sexual Fantasy Party*
- mm. Markku Arokanto ja Villit Pippelit

1996

Aika: 5.10.
Paikka: DTM
Järjestäjät:
- Teemana *Absolutely Drag*. Oikeasti tämä peruttiin, koska Botta ei mm. halunnut nimeään mainoksiin. Kaisaniemi oli perunut tilauksen aiemmin ja juhlittiin ilman erityisohjelmaa DTM:ssä.

1997

Aika: 27.9.
Paikka: Tavastia
Järjestäjät: HeSeta (?)
- *Rainbow Party "We Are Family"*

1998

Aika: 26.9.
Paikka: Lost & Found
Järjestäjät: TransHelsinki
- Ei järjestettyä ohjelmaa

1999

Aika: 25.9.
Paikka: Kaisaniemi
Järjestäjät: HeSeta (?)
- *Just For You -bileet naisille*

2000

Aika: 23.9.
Paikka: Yrjönvintti, Yrjönkatu 36 A
Järjestäjät: TransHelsinki
- Nyyttärit, ei varsinaisia bileitä.

2001

Aika: 3.11.
Paikka: Kaisaniemi
Järjestäjät: HeSeta
- *Naisten Bileet*

2002

Aika:
Paikka: Kaisaniemi
Järjestäjät: HeSeta
- *Sekabileet*, TransHelsinki ja HeSeta

2003

Aika: 8.11.
Paikka: DTM
Järjestäjät:
- *"Hehku"*

2004

Aika: 20.11.
Paikka: ?
Järjestäjät: ?

2005

Aika: 26.11.
Paikka: "Illanvietto jossain"
Järjestäjät:?

2006

Aika: ?
Paikka: ?
Järjestäjät: ?

2007

Aika: 27.10.
Paikka: Hombre
Järjestäjät: *Genderblender*

2008

Aika: ?
Paikka: ?
Järjestäjät:?

2009

Ei iltajuhlia ohjelmassa.

2010

Aika: 17.11.
Paikka: Wäiskin alakerta
Järjestäjät: ?

2011

Aika: 24.11.
Paikka: Nosturi
Järjestäjät: TransHelsinki

2012

Aika: 24.11.
Paikka: DTM
Järjestäjät: TransHelsinki
- Alkuillan osa ravintolasta vain
TransHelsinki-osallistujille.

2013

Aika: 23.11.
Paikka: DTM
Järjestäjät: TransHelsinki

2014

Aika: 22.11.
Paikka: Mascot
Järjestäjät: TransHelsinki ja queerfeministinen Peijakas-klubi
- Ooh la la – Peijakas-klubi

2015

Aika: 21.11.
Paikka: Mascot
Järjestäjät: FemF ja TransForces
- FemF and TransHelsinki Afterparty

2016

Aika: 12.11.
Paikka: Kellohalli Teurastamo
Järjestäjät: DwC, FemF ja TransForces
- TransHelsinki-etkot, FemF-jatkot
ja DwC:n 20-vuotisjuhlat

2017

Aika: 19.11.
Paikka: TTP saunatila
Järjestäjät: TTP
- TIQ-saunailta

2018

Ei iltajuhlia

2019

Aika:

Paikka: TTP, Pasilanraitio 5

Järjestäjät: TransHelsinki/Setan
transpoliittinen työryhmä

- Illanvietto spontaaneilla esityksillä.

2020

Aika: 21.11.

Paikka: Habbo Hotel

Järjestäjät: TransHelsinki

2021

Aika: 20.11.

Paikka: Yo-teatteri

Järjestäjät: TransHelsinki

2022

Aika: 18.11.

Paikka: Kvääristö

Järjestäjät: TransHelsinki

2023

Ei iltajuhlia

TransHelsinki- tapahtumien ajankohdat

1993	14. – 17.10.	2010	17. – 21.11.
1994	22.9. – 25.9.	2011	14. – 20.11
1995	21. – 24.9.	2012	20. – 25.11.
1996	3. – 6.10.	2013	19. – 24.11.
1997	26. – 27.9.	2014	18. – 23.11.
1998	24. – 26.9.	2015	17. – 22.11.
1999	23. – 25.9.	2016	14. – 20.11.
2000	21. – 24.9.	2017	16. – 23.11.
2001	2. – 3.11.	2018	14. – 23.11.
2002	1. – 3.11.	2019	16. – 24.11.
2003	7. – 8.11.	2020	16. – 22.11.
2004	19. – 21.11.	2021	15. – 20.11.
2005	25. – 27.11.	2022	18. – 20.11
2006	?	2023	20. – 26.11.
2007	26. – 28.10.		
2008	14. – 16.11.		
2009	13. – 15.11.		

Järjestäjätahojen ilmaantuminen

DwC	1993 –
Seta	1993 –
Trasek	1993 –
TTP	1994 – 2018
Sateenkaariperheet	201 –
Amnesty	2012 –
HIV-Point	2018 –
Translasten ja – nuorten perheet	2017 –
Trans ry	2019 –
Transfeminiinit	2019 –
Tratu	2020 –
Isio	2020 –
Non Binary Voices	2019-
FemF juhlapartnerina	2015 – 2016
TransForces juhlapartnerina	2015 – 2016
HeSeta juhlapartnerina	1994 – 2002
HeSeta ihmisoikeuspartnerina	2012
Peijakas juhlapartnerina	2014
Rakkautta ja Anarkiaa-festivaalit	1994
Vinokino	2016

Lähteet

Dreamwearclub (1997). TransHelsinki 1997 satoa. Kuvakooste *Dreamwearclub* – jäsenlehdessä 3/1997, 8. Vain tutkimuskäyttöön.

Dreamwearclub (1999). TransHelsinki 99 Ohjelma. Ilmoitus *Dreamwearclub* – jäsenlehdessä 3/1999, 19. Vain tutkimuskäyttöön.

Dreamwearclub (2000). TransHelsinki 2000 Ohjelma. Ilmoitus *Dreamwearclub* – jäsenlehdessä 3/2000, 12. Vain tutkimuskäyttöön.

Dreamwearclub (2001). TransHelsinki 2001 Ohjelma. Ilmoitus *Dreamwearclub* – jäsenlehdessä 3/2001, 9. Vain tutkimuskäyttöön.

Dreamwearclub (2002). TransHelsinki 2002. Ilmoitus *Dreamwearclub* –jäsenlehdessä 2/2002, 12. Vain tutkimuskäyttöön.

Erika (2001). Trans-Helsinki 2001. Verkkoblogi.

<https://www.oocities.org/erika_032/th_2001/transhelsinki_2001.html> Luettu 9.12.2001

Hakahuhta, Ari (2014): Stubb: Sukupuolen korjauksen ehtojen lievennys vaatii yksimielisyyden hallituksessa. Ylen uutinen 11.12.2014 <<https://yle.fi/a/3-7684367>> Luettu 27.11.2023

Huuska, Maarit (2023). Sähköpostikeskustelu 4.12.2023.

ICD9Data.com (2012). 2012 ICD-9-CM Diagnosis Codes

<<http://www.icd9data.com/2012/Volume1/default.htm>> Luettu 5.12.2023

Juvonen, Tuula (2015). Kaapista kaapin päälle: homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa. Vastapaino 2015

Järviö, Nina (2018). Polkuja suomalaiseen tasa-arvoon? : Kansalaistoiminta, Tahdon2013 ja translaki. Väitöskirja. Helsingin yliopisto 15.12.2018.

<<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/a8f7633b-68b2-4ce2-bc5d-48b39c74b5f7/content>>

Kansalaisaloite (2021). Oikeus olla – kansalaisaloite oikeudenmukaisemman translain puolesta

<<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/8320>> Luettu 28.11.2023

Karanki, Antti (2023). Sähköpostikeskustelu 30.11.2023

Leinonen, Helga (2006). Dreamwear Club Ry 10v. Lyhyt katsaus suomalaisen transvestiittiyhdistyksen historiaan Julkaisematon katsaus 5.10.2006. Vain tutkimuskäyttöön.

Mollgren, Sami (2012). TransHelsinki 2012: Esillä translain uudistaminen ja lasten oikeudet. Uutinen *Ranneliike*-verkkolehdestä 13.11.2012.

<<https://web.archive.org/web/20130130201006/http://ranneliike.net/teema/transhelsinki-2012-esilla-translain-uudistaminen-ja-lasten-oikeudet?cid=10&aid=9146> > Luettu 9.12.2023

MTV (2018). Saarikko: Translaki ei muutu tällä vaalikaudella – laillisuusvalvoja vaatii pikaista muutosta ihmisoikeusongelmaan. MTV:n uutinen 6.11.2023

<<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/saarikko-translaki-ei-muutu-talla-vaalikaudella-laillisuusvalvoja-vaatii-pikaista-muutosta-ihmisoikeusongelmaan/7153226#gs.17ct4m> > Luettu 2.12.2023

Nummela, Maria (2022). ICD-11 on julkaistu. *Lääkärilehti* 14.2.2022

<<https://www.laakarilehti.fi/terveydenhuolto/icd-11-on-julkaistu/>> Luettu 6.12.2023

Pimenoff, Veronica (2006) On the Care of Transsexuals in Finland. *International Journal of Transgenderism* 9:2, 23–33.

Pimenoff, Veronica & Pfäfflin, Friedemann (2011) Transsexualism: Treatment Outcome of Compliant and Noncompliant Patients. *International Journal of Transgenderism* 13:1,

Puttonen, Vilma & Saloheimo, Anukatariina (2021). Vaatteista aatteiksi. Dreamwear Club DwC ry 1996-2021

<https://www.dreamwearclub.net/files/ugd/ee66a1_41837f73cae648aab471d0b56e98b034.pdf> Luettu 6.12.2023

Rastas, Merja (1992) Oikeus oman identiteetin mukaiseen elämään? Tutkimus transseksuaalien elämästä ja asemasta Suomessa. Raportteja 55. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.

Saloheimo, Anukatariina (2021). *Terveystieteiden ihmetekoja – kymmenettuhannet sairaat tervehtyivät virastopäätöksellä!*. Sateenkaarihistorian ystävien verkkojulkaisu 12.5.2021.

<<https://sateenkaarihistoria.fi/terveydenhoidon-ihmetekoja-kymmenettuhannet-sairaat-tervehtyivat-virastopaatoksellalla/> >

Seta (2015). Translaki: Järjestöt iloitsevat: Ministeriötyöryhmä haluaa selvittää itsemääräämisoikeuden sukupuoleen. Verkkouutinen 6.5.2023.

<<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/2015/05/06/translaki-jarjestot-iloitsevat-ministeriotyoryhma-haluaa-selvittaa-itsemaaramisoikeuden-sukupuoleen/>> Luettu 6.12.2023.

Seta (1993). TransHelsinki 93. Ohjelmalehtinen

Seta (2009). TransHelsinki 2009 13.-15.11. – Onnellisena vuosikymmenestä toiseen. Verkkoilmoitus 29.10.2009,

<<https://web.archive.org/web/20151030120955/http://seta.fi/transhelsinki-2009-13-15-11-onnellisena-vuosikymmenesta-toiseen/>>

Seta(2010). Oikeusministeri vierailee TransHelsingissä 20.11. Verkkouutinen 19.11.2010.

<<https://seta.fi/2010/11/19/oikeusministeri-vierailee-transhelsingissa-20-11>> Luettu 5.12.2023

Seta (2014). TransHelsinki 2014. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2014/>> Luettu 7.12.2023

Seta (2015). TransHelsinki liikuttaa, laulattaa ja koskettaa. Verkkouutinen 9.11.2015.

<<https://web.archive.org/web/20151117034717/http://seta.fi/transhelsinki-liikuttaa-laulattaa-ja-koskettaa/>> Luettu 8.12.2023

Seta (2016). TransHelsinki 2016. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2016/>> Luettu 1.12.2023

Seta (2017). TransHelsinki 2017. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2017/>> Luettu 8.12.2023

Seta (2019). ICD11-luokitus hyväksyttiin – järjestöt huomauttavat luokitukseen jääneistä ongelmista. Verkkouutinen 4.6.2019

<<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/2019/06/04/icd11-luokitus-hyvaksyttiin-jarjestot-huomauttavat-luokitukseen-jaaneista-ongelmista/>> Luettu 6.12.2023

Seta (2020). TransHelsinki 2020. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2020/>> Luettu 4.12.2023

Seta (2021). TransHelsinki 2021. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2021-2/>> Luettu 4.12.2023

Seutu, Sakari (2023) Sakke Seutu muistelee TransHelsingin alkuvaiheita 15.11.2023. Videohaastattelu. Haastattelija Anukatariina Saloheimo.

<<https://www.youtube.com/watch?v=DyQIW8UoI00>> Katsottu 6.12.2023

STM (2000) Transseksuaalin aseman kehittämistyöryhmän muistio (2000) Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 2000:2. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Stonewall (2023). Trans Day of Remembrance: what is it and why is it needed? Stonewall-järjestön verkkosivu, päivitetty 19.11.2023

<<https://www.stonewall.org.uk/about-us/news/trans-day-remembrance-what-it-and-why-it-needed>> Luettu 29.11.2023

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus (2019). TransHelsinki 2019. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/events/event/transhelsinki-2019/>> Luettu 4.12.2023

THL (2011). Tautiluokitus ICD-10. Luokitukset, termistö ja tilasto-ohjeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja 5/2011

< <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80324/15c30d65-2b96-41d7-aca8-1a05aa8a0a19.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 30.11.2023

TransHelsinki (2012). Ohjelma. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://web.archive.org/web/20130201003328/http://transhelsinki.fi/index.php/ohjelma/>> Luettu 1.12.2023

TransHelsinki (2013). Vuoden 2013 TransHelsinki. Ilmoitus verkkosivulla.

<<https://web.archive.org/web/20150224135930/http://transhelsinki.fi/index.php/2013-ohjelma/>> Luettu 30.11.2023

TransHelsinki (2022 a). TransHelsinki. Ilmoitus Facebook-sivulla 11.10.2022

<<https://m.facebook.com/transhelsinki/photos/a.445608048835646/5810525189010545/?rdr>> Luettu 9.12.2023

TransHelsinki (2022 b). TransHelsinki-yhteisöseminaari tänään kello 14 alkaen Kvääristössä, Kolmas linja 17. Ilmoitus Facebook-sivulla 19.11.2022

<<https://www.facebook.com/transhelsinki/photos/a.445608048835646/5927226604007069/>> Luettu 9.12.2023

TransHelsinki (2023a). Tänään 20.11. vietämme transihmisten muistopäivää (englantiksi Trans Day of Remembrance). Ilmoitus Facebook-sivulla 20.11.2023

<<https://www.facebook.com/photo?fbid=739404374900784&set=pcb.739404401567448>> Luettu 9.12.2023

TransHelsinki (2023b). TransHelsinki-yhteisöseminaarin ohjelmaa. Ilmoitus Facebook-sivulla 24.11.2023

<<https://www.facebook.com/photo?fbid=741799164661305&set=pcb.741799664661255>> Luettu 9.12.2023

Transtukipiste (1994). TransHelsinki 94. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (1995). TransHelsinki 95. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (1996). TransHelsinki 96. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (1997). TransHelsinki 97. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (1998). TransHelsinki 98. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (2002). Tulevat tapahtumat. Transtukipisteen kotisivu 16.10.2002

<<https://web.archive.org/web/20021126091923/http://www.transtukipiste.seta.fi/>> Luettu 9.12.2023

Transtukipiste (2003). TransHelsinki 2003. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (2004). TransHelsinki2004-tapahtuma. Ilmoitus verkkosivun toimintakalenterissa 21.7.2004

<https://web.archive.org/web/20040831212117/http://www.transtukipiste.seta.fi/>

Luettu 7.12.2023

Transtukipiste (2005). TransHelsinki 2004. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (2007). TransHelsinki 2007. Ohjelmalehtinen

Transtukipiste (2010). TransHelsinki 2010. Ilmoitus verkkosivulla

<<https://web.archive.org/web/20121111180920/http://www.transtukipiste.fi/index.php?k=17311>> Luettu 8.12.2023

Transtukipiste (2018). TransHelsinki. Ilmoitus verkkosivulla 12.11.2018

<<https://web.archive.org/web/20181114044512/http://transtukipiste.fi/transhelsinki/>> Luettu 4.12.2023

Trasek (2011). TransHelsinki 14.-20.11.2011. Ilmoitus verkkosivulla 10.11.2011.

<<https://trasek.fi/2011/11/04/transhelsinki-16-20-11-2011/>> Luettu 5.12.2023

Valtioneuvosto (2019). Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 23/2019

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_osaava_Suomi_2019_WEB.pdf> Luettu 6.12.2023

Vihreät (2019). Askeleet translain uudistamiseksi. Puoluevaltuuskunnan kannanotto 1.12.2019.

<<https://www.vihreat.fi/ohjelmat/askeleet-translain-uudistamiseksi/>> Luettu 28.11.2023

Wickman, Jan (2001) Transgender Politics. The Construction and Deconstruction of Binary Gender in the Finnish Transgender Community. Väitöskirja. Turku: Åbo Akademi.

Wyndzen, Madeline H (1994). DSM – IV. Verkkojulkaisu

<http://www.genderpsychology.org/transsexual/dsm_iv.html> Luettu 5.12.2023

vaeltaja2006 (2008). TransHelsinki 14.-16.11.2008 – Ihmisoikeudet. Uutinen *Ranneliike*-verkkolehdestä 14.11.2008.

<<https://ranneliike.net/uutiset/1094/transhelsinki-14-16112008-ihmisoikeudet>> Luettu 6.12.2023

vaeltaja2006 (2010a): TransHelsinki 2010: tänä viikonloppuna. Uutinen *Ranneliike*-verkkolehdestä 18.11.2010, päivitetty 20.11.2010.

<<https://ranneliike.net/uutiset/4823/transhelsinki-2010-tana-viikonloppuna>> Luettu 6.12.2023

vaeltaja2006 (2010b). Transihmisten muistopäivän tilaisuus Helsingissä. Uutinen *Ranneliike*-verkkolehdestä 20.11.2010

<<https://ranneliike.net/uutiset/4835/transihmisten-muistopaivan-tilaisuus-helsingissa>> Luettu 5.12.2023

vaeltaja2006 (2010c). TransHelsinki 2010 -seminaari: nuorten transihmisten ääni saatiin kuuluviin. Uutinen *Ranneliike*-verkkolehdestä 20.11.2010, päivitetty 21.11.2010.

<<https://ranneliike.net/uutiset/4836/transhelsinki-2010-seminaari-nuorten-transihmisten-aani-saatiin-kuuluviin>> Luettu 8.12.2023

Arkistomateriaalit

Työvään arkiston materiaali TransHelsinki (1993–1995)

TransHelsinki -93-, -94- ja -95-tapahtumien aineistoa, mm. ohjelmalehtisiä, muistioita, kirjoituksia ja fakseja sekä mainoksia. Luettu 7.12.2023.

Työvään arkiston materiaali TransHelsinki (1996–1998)

TransHelsinki -96-, -97- ja -98-tapahtumien aineistoa, mm. ohjelmalehtisiä, muistioita, kirjoituksia ja fakseja. Luettu 7.12.2023.

Työvään arkiston materiaali TransHelsinki (2003)

TransHelsinki 2003-, 2005-, 2007-, 2010-, 2011- ja 2012-tapahtumien aineistoa. Luettu 7.12.2023.

TransHelsinki-tapahtumien ohjelmien sijainnit arkistoissa ja verkossa

TransHelsinki 1993

Työvään arkisto (1993–1995)

Leinonen 2006

TransHelsinki 1994

Työvään arkisto (1993–1995)

Leinonen 2006

TransHelsinki 1995

Työvään arkisto (1993–1995)

Leinonen 2006

TransHelsinki 1996

Työväen arkisto (1996–1998)

Leinonen 2006

TransHelsinki 1997

Työväen arkisto (1996–1998)

TransHelsinki 1998

Työväen arkisto (1996–1998)

Leinonen 2006

TransHelsinki 1999

Dreamwearclub –jäsenlehti 3/1999, 19

TransHelsinki 2000

Dreamwearclub –jäsenlehti 3/2000, 12

TransHelsinki 2001

Dreamwearclub –jäsenlehti 3/2001, 7

TransHelsinki 2002

<https://web.archive.org/web/20021126091923/http://www.transtukipiste.seta.fi/>

TransHelsinki 2003

Työväen arkisto (2003)

TransHelsinki 2004

<https://web.archive.org/web/20040831212117/http://www.transtukipiste.seta.fi/>

TransHelsinki 2005

Työväen arkisto (2003)

TransHelsinki 2006

TransHelsinki 2007

Työväen arkisto (2003)

TransHelsinki 2008

<https://ranneliike.net/uutiset/1094/transhelsinki-14-16112008-ihmisoikeudet>

TransHelsinki 2009

<https://web.archive.org/web/20151030120955/http://seta.fi/transhelsinki-2009-13-15-11-onnellisena-vuosikymmenesta-toiseen/>

TransHelsinki 2010

Työväen arkisto (2003)

<https://web.archive.org/web/20121111180920/http://www.transtukipiste.fi/index.php?k=17311>

TransHelsinki 2011

<https://trasek.fi/2011/11/04/transhelsinki-16-20-11-2011/>

Työväen arkisto (2003)

TransHelsinki 2012

<https://web.archive.org/web/20130201003328/http://transhelsinki.fi/index.php/ohjelma/>

Työväen arkisto (2003)

TransHelsinki 2013

<https://web.archive.org/web/20150224135930/http://transhelsinki.fi/index.php/2013-ohjelma/>

TransHelsinki 2014

<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2014/>

TransHelsinki 2015

<https://web.archive.org/web/20151117034717/http://seta.fi/transhelsinki-liikuttaa-laulattaa-ja-koskettaa/>

TransHelsinki 2016

<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2016/>

TransHelsinki 2017

<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2017/>

TransHelsinki 2018

<https://web.archive.org/web/20181114044512/http://transtukipiste.fi/transhelsinki/>

TransHelsinki 2019

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/events/event/transhelsinki-2019/>

TransHelsinki 2020

<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2020/>

TransHelsinki 2021

<https://seta.fi/tapahtumat/transhelsinki-2021-2/>

TransHelsinki 2022

<https://www.facebook.com/transhelsinki/photos/a.445608048835646/5810525189010545/>

TransHelsinki-yhteisöseminaarin ohjelma

<https://www.facebook.com/transhelsinki/photos/a.445608048835646/592722660407069/>

TransHelsinki 2023

TDOR

<https://www.facebook.com/photo?fbid=739404374900784&set=pcb.739404401567448>

TransHelsinki-yhteisöseminaarin ohjelma

<https://www.facebook.com/photo?fbid=741799164661305&set=pcb.741799664661255>